

Tokai András

„Találkozunk minden olimpiai évben.”

1960, Róma

A címadó felirat: „Találkozunk minden olimpiai évben!” ugyan majd csak 1964-ben, a tokiói olimpia évében kerül Tituszék érettségi tablójának aljára, de kezdjük egy olimpiával korábban, 1960-ban, amikor Titusz először nézhetett televízión a nyári olimpiai játékokat. Róma amúgy is szebb város, mint Tokió vagy Adisz Abeba: ezt gondolhatta Bikila Abebe is, az etióp császár testőre, mikor a maratoni táv győzteseként átfutott Konstantin császár diadalíve alatt. Ha már Róma, akkor nem csoda, hogy római néven szerezte amatőr olimpiai aranyát Mohammed Ali is, hisz, ha elfelejtettük volna, őt akkor még Cassius Marcellus Clay néven nevezték be a játékokra. Mindezt persze nem lehetett tudni előre, de az ember olyan, hogy utólag fogja föl a dolgok mélyebb értelmét. Ejnye! – mondja a szerkesztő. Ezt mondhattad volna egyszerűbben, bár ugyancsak római, latin szóval: Gyakran csak később esik le a tantusz.

És persze kizárólag nyári olimpiákról beszélünk. Síelni úgyse tudtunk, a nyolcadik kerület lapos volt, ki törődött téli olimpiákkal? Nyár volt akkor is, forró nyár. Ahhoz, hogy az ember az olimpiai közvetítést megnézhesse fekete-fehér készüléken, jó nagyot kellett gyalogolni, Titusznak például a Népliget mellől be a Kálvária tér melletti Lujza utcába.

Itt lakott ugyanis barátja, Oszi, a másik olimpiai reménység. És persze mehetett volna Titusz villamossal is az Orczy-térig, és lehet, hogy akkor a 23-as villamoson, és nem a MÁV-Kolónia előtt találkozik Kozma „Pici”-vel, a mosolygó óriással, akiről a Kolóniában, a vele szemben működő Vajda Péter utcai általános iskolában, no és a tágabb környéken is mindenki csak annyit tudott, hogy olimpiai kerettag. Majd Tokió lesz az ő olimpiája, no meg Mexikóváros nyolc év múlva. Picinek egy egész ország hívta, mi kolóniások – tette hozzá ehhez Kovács Gyuri, egy kedves általános iskolai osztálytársam, akinek elárultam, hogy épp olimpiákról és Piciről írok – szóval, „mi kolóniások Gellérthegynek, Bivalynak hívtuk. Mikor szemtelenkedtem vele, mindig azt mondta: „Belehelem a szemüvedet és neki-vezetlek a falnak, haha.”

Ez a „belehelem a szemüvedet” épp annyira megeleveníti nekem a rég meghalt kedves óriást, mint egy másik magyar sport-

legenda és olimpiai bajnok, Papp Laci szavajárása (igaz, ezt csak egy tévéinterjúban hallottam tőle): „Megkínáltam az etetőjét”. És utána a jellegzetes kacsintás.

Én is kacsintok egyet, mert itt most rögtön három kis kitérő következik, hisz, kedves olvasó, rögös és tekervényes utak vezetnek mindenféle győzelemhez, sőt, nevetni fogtok, még a kudarcokhoz sem vezetnek sohasem nyílegyenes utak.

Nem csak a Kolóniában, hanem abban a házban is lakott valóságos leendő olimpikon, ahonnan Tituszunk a Lujza utcába indul. Meszéna Miklós kardvívó – nekünk csak a „Miki” –, aki ugyan „csak” bronzérmes szerzett a kardcsapatban a mexikói olimpián, de a Vasas elnökeként egyik meghatározója lett a 70-es, 80-as évek hazai sportéletének. Meszénának nem csak a sport terén voltak érdemei. Ő tanította meg a pókert sokaknak Budapesten, így magának a nyugalmazott énekesként póker-guruvá híresedett Korda Györgynek is.

Ugyancsak a Vajda Péter utcai úgynevezett városi ház lakója volt a „Duló”, Dulácska György, a 40-es évek második felének, és az ötvenesek elejének legjobb hazai vitorlázója, aki belerokkant abba, hogy nem jutott ki az előző, 1956-os melbourne-i olimpiára, amiről azért is nem beszélünk bővebben, mert azt még csak rádión közvetítették. Ez különben is olyan nyári olimpia volt, amire télen került sor, így, ami gyakran előfordul velem, utólag látom, mekkorát füllentettem nektek három bekezdéssel ezelőtt.

Nos, akkor az első kitérő, és rögtön versben, arról, hogy miért neveztem olimpiai reménységnek kettősünket Schuszter Oszival:

(Ami van, srácok)

*Ami van, srácok, Szepi bácsi,
ami maradt a szakadatlan
büntető dobások
Vajda Péter-utcai gyakorlásából, csak annyi,
hogy reggelente, harmatban, kutyaugatásban
szedegetem a hullott alma férgesét,
és négy az ötből, néha öt az ötből
sikerül a félarasznyi vastag
kis görbe meggyfa derekát eltalálnom.*

*Vagy az első kávé, egy-két cigi után,
mikor már van helyem a konyhaasztalon,
az első fél-papírt, amire meggondolatlan, álmos
marhaságokat írtam,
összegyömöckölve, jó kemény
kis galacsinná gyúrva, általában
egy az egyből sikerül
csont nélkül a kis szemetesbe, „kukába” dobnom.*

*Ez van még, Tanár Úr, ez van még, srácok. Nincsenek
hétvégi JSI- meccsek (ki tudja már, hogy volt ilyen is:
Józsefvárosi Sportiskola) vagy hogy
Kozma Pici nyomdokain jó páran
a Simor (Vajda Péter) utcai BGSK-ban,
a Benedek Gábor Sportkörben
kezdünk készülődni olimpiákra.*

*Volt egy kitérőnk Schusztér „Oszi”-val
a Fradi atlétikai szakosztályába is, ahol
a húszas évek magasugró bajnoka, valamilyen
Laci bácsi reporterekről mesélt nekünk, és
ha szorgalmasak leszünk, rikordokat ígért.*

*Tetszik látni, továbbra is szorgalmasan edzek, gyakorlok, Laci bácsi!
(Laci bácsi, tudjátok, félszemű volt:
maga Albert, a Császár lőtte ki véletlenül az egyik szemét,
de makacsul továbbra is a focikapu mögött tartotta az edzéseket.
– Háttha a másik szememet is kirúgja, abba is
beledurrantja az ócska szemüveget
a Novák vagy a Páncsics a szabadrúgás gyakorlásakor,
és végre nem kell már nyolcvanéves létemre hülyegyerekekkel
vacakolnom!
– mondogatta nekünk, tokiói olimpiai reménységeknek a húszas,
de lehet, hogy a tízes évek
hazai magasugróbajnoka.)*

*A fél-papírokon a mániákus vers-kezdemények, skiccek,
valami múltból, jelenről,
amibe belezúg, belepattog, mint a lányiskolai, emeleti tornaterem
recsegő parkettáján az első
gumi kosárlabdák, úgy '59-ből, vagy '60-ból, amire meglett
az udvari bitumen-pálya,
ahol először értem el a gyűrűt.*

*Ugyanaz a kis buzgómócsing, ugyanaz
az egymagába' gyakorló
kis csere vagyok, megint kövér,
a nyáron meghasasodtam.*

*Az van, ami van, srácok,
dobálom az összegyűrt
papír galacsinokat a készséges szemetesbe
csukló- és ínhüvely-gyulladásig,
tízből tíz, kétszázból kétszáz
megy a kosárba.
Beirkálom a félbevágott Á négyes
papírkákat, jó keményre
összegyömöckölöm őket, aztán
ami költemény így elkészült, csont nélkül,
lehetőleg pontosan ívelve, kosárra! Ó, ha
már a mi józsefvárosi sportiskolás korunkban
bevezették volna a mezőnyből
dobott hárompontosokat!*

A római olimpián különben Simon János kosárlabdázó vitte a magyar csapat zászlaját, de kosarasaink, az 1955-ben Európa-bajnok magyar csapat nem nyertek érmet. A kardcsapat igen, köztük a korábbi Széchenyi gimnazista Mendelényi Tamás is, aki – mindketten 1936-os születésűek lévén –, egy osztályba, legalábbis egy évfolyamba járt Hoffmann Gézával, a későbbi Hofival. Különben Kozma Pici is a Széchenyi Gimnázium diákja lett a Vajda Péter utcai általános után, de persze Tituszék előtt végzett hat-hét évvel. Ilyen iskola volt a Széchenyi Gimi, aranyapám! – hogy Hofi szavajárását idézzem.

Nos, akkor e félbevágott Á négyes papírról vissza ide a prózához alkalmasabb egész oldalakhoz, és a magasugrás kapcsán lássuk a második kitérőt.

1960-ban még szintén csak álmodott sportsikerekről az a Titusszal azonos évben, 1946-ban született amerikai kissrác, Dick Fosbury is, aki a saját maga számára is váratlanul forradalmasította a magasugrást. Ha talán nem is egyedül ő találta ki, de mexikói olimpiai győzelme után róla híresült el az a magasugró technika, amit máig Fosbury-flopként ismer a világ.

Mi ugyan Oszival a magasugrástól hamar átpártoltunk a kosarazáshoz, de ennek a hanyatt vetődős Fosbury-féle magasugrásnak komoly szerepe lett életemben, azazhogy regényhősöm: Titusz életében. Már jóval ezelőtt, hogy (mondtam: sikerhez, kudarchoz egyaránt tekervényes utak vezetnek) ennek a kis olimpiai tárgyú írásnak neki-láttam volna, kitaláltam a nemzetközi olimpiai mozgalomban sajnos értelmezhetetlen, csak általunk, magyarok, s még néhány szomszéd kisnép, no meg az egykor hatalmas török birodalom lakosai számára érthető mondást: már Dugovics Titusz is Fosbury-stílusban nyerte az 1456-os nándorfehérvári olimpia magasugró számát.

1964, Tokió

Ahhoz, hogy 1964-ben, a tokiói olimpia évében felírassuk az érettségi tablónk aljára a mottóban álló feliratot („Találkozunk minden olimpiai évben!”), először el kellett végezni a Népligettel szemben álló Széchenyi Gimnáziumot. Oszai ugyan másik gimnáziumba került az általánosból, de így is egy egész kosárlabda-csapatnyi sráccal együtt jöttünk a Vajdából a Széchenyibe. Köztük volt Szalkai Isti, akivel négy éven át, mint az ikreket engem együtt emlegettek, mert mi voltunk a két „jó tanuló”, aztán a Kolóniából az Ökrös, a Szapáry utcából a Szlivka, a Bláthy Ottóból az ábrándos és óriási elálló fülelkel megáldott Tóth Sanyi. Jött egy fiú a Kőbányai út és a Könyves Kálmán körút sarkán, a Dohánygyárban működő görög kolóniából is, így kellett ejteni a nevét, ahogy írom: Stefanídesz Tákisz, és csatlakozott aztán hozzánk egy kisebb kispesti különítmény, a jó svádájú Béda, a szigorú Gróz, az osztály legerősebb embere: a Szépligeti, aztán a leggyengébbje, a kis nyeszlett Marafkó. Talán szintén kispesti volt a hallgató Sziráki meg a beszédes Kiss Pista is. Mivel az egykor jó nevű gimink, amelyik szigorú hírnevét a már említett olimpikonokon kívül sajnos annak is köszönhette, hogy annak idején egy háborúellenes verse miatt ki merte rúgni tanárai közül magát Babits Mihályt is, diákjainak afféle befogadó intézet volt: egész Pestről ide jöhettek, akiket máshová már semmiképp se vettek fel. Jött tehát egy egész komoly Szent István Park-Angyalföld különítmény: a Lázár, a Medveczky, a Mándly meg a Kutak, és ennek a csapatnak a periferiájához

tartozott a Moldoványi meg a Révhegyi is, immár a Margit-híd budai oldaláról.

Voltak aztán a magányos harcosok, mint például a Váci út külső végéről a Nagyiványi, aki gunyoros modora miatt a „Genyó” csúfnévre hallgatott. Mert jobb embereknek volt csúfnevük, Medveczky volt a „Vicsó”. Mándly, a néha szende és lányos, néha homokosokat kifigurázó viselkedése és vicces allűrjei miatt osztályunk „Mucus”-a lett. Fontos szerep egy fiúosztályban! Még én is elhoztam magammal az általánosból a rég elhagyott súlyfölösleg ellenére a „Dundi” becenevet. Szalkainak, a jó tanulónak csak ilyen udvarias beceneve volt: „Szalesz”. Magányos harcos volt még az akkor még apró és vékonycsontú kis Zsigmond Csaba is, akiből szálas sportember lett a későbbiekben. A magányosok közé sorolnám még a busa fekete fejét mindig a mellére lógató Nagy Attilát, aki vegyésznek készült és telefonfülkéket robbantgatott, s később valóban egy vegyipari balesetben vesztette életét az NSZK-ban, talán még a müncheni olimpia előtt. Volt aztán néhány ember, akiknek nem kellett csúf- vagy becenev, annyira sajtóságos nevük volt: a Billibók, a Letava meg a Zavadil. Volt két srác a Mátyás tér környékéről is, a valódi cigányprímás családból származó Balogh Józsi, na meg a „másik” Tóth, a nagyorrú sváb-, vagy hát tán tényleg tót felmenőkkel rendelkező vidám és jó eszű, de az iskolai fegyelemre teljesen alkalmatlan kópé, örök bukdácsoló: a Tóth Laci. Ő aztán megcsinálta a szerencséjét, hisz a rendszerváltást és az immár nagy pénzeket megmozgató XX. század-végi olimpiák idején felvásárolta mindazt, ami a Gelkából megmaradt.

Ha ennek a vegyes kompániának befogadó intézmény volt a Széchenyi; tanárok számára, mint egykor, az I. Világháború idején szegény Babitsnak is, büntetőtelep és fegyelmező *katorga*. Alig volt valaki köztük, aki ne perzselődött volna meg az „ellenforradalom” idején vagy még előbb. Biológia és kémia tanárunk egy „kiugrott” szerzetes volt: Dr. Gellért Iván, akit valamiért még előző diáknemzedékek kezdtek „Fuszula” néven emlegetni. Osztályfőnökünk, Madas Lászlóné, akinek „a Madasné”-n kívül nem volt csúfneve, még csak a keresztnevén, Ilonka néniként sem szólítottuk soha, a Sorbonne-on végzett, simán taníthatott volna bármelyik egyetemen, de olyan „reakciós” és nacionalista volt, kész csoda, hogy nem tartóztatták le másodikban Zsigmond Csaba és Moldoványi édesapjával együtt.

Költő volnék, nem tudom megállni, hogy ide ne illesszem egy Madasné emlékét idéző kis versemet 2006-os Aranykor, ezüstkor, vackor c. kötetemből:

A Győri út 12-ben

*boldog és még szakállas volt Titusz.
Két galamb lakott a redőny-tokban,
avart tolt kocsin a Sportkórház kertjében
két posztóköpönyeges manus...
/.../
Korábban, ugyanitt, a szőke tanárnő,
ki a Sorbonne-on végzett angol szakot,
megtanította neki a nemzetmentő
Plusquam Perfectumot.*

(Hogy a „nemzetmentő Plusquam Perfectum” pontosan miben áll, annak kifejtésére itt nem vállalkozom. Ez a Hónap Könyve filozófiai és társadalomtudományi kiadványainak sorozatában igényelne egész kis külön e-bookot.)

Orosz (eredetileg természetesen görög-latin) szakos tanárunk, Galyó János azért volt megbízhatatlan, mert a gödöllői premontreiek-nél, egyházi gimnáziumban kezdte tanári pályáját. A rendszer fő-ellensége és főbűnös azonban testnevelő tanárunk, Kelemen Imre volt, akit '56-ban az a megtiszteltetés ért, hogy megválasztották a TF, a testnevelési főiskola forradalmi bizottságának elnökévé. Naná, hogy a „konszolidáció” során mennie kellett a TF-ről, így ez a lelkes sportember, igazi pedagógus (mellesleg tenisz- és kosárlabda szaktekintély, többnyelvű sport-szótárak szerkesztője) szerencsénkre belőlünk csinált „sportosztályt”, holott az eredeti épület negyedébe szorult, a mi időnkre már jelentéktelen, vacak kis giminek egykori tanműhelyei mellett a tornatermék is elbirtokolta addigra a Néprajzi Múzeum.

Jó időben az MTK pálya mögötti Előre sportpályára jártunk, rossz időben uszodába, kölcsön tornatermekbe. Engem az a megtiszteltetés ért, hogy egy vicces jelenet során rögtön az elsőben Kelemen engem választott ki magának segítőjéül:

Kelemen: – Álljon föl, aki kitűnővel jött az általános iskolából!
Fölálltunk vagy öten az osztályban.

K.: – Most üljön le, aki valójában nem érdemelte meg testnevelésből az ötöst, csak azért kapta, hogy kitűnő lehessen!

Négyen leültek, én maradtam egyedül állva; így lettem négy éven keresztül a tornaórákon Kelemen jobb keze, aki sorakoztatta az osztályt, figyelt az ide-oda utazások során, és Kelemen vezényszavára bemutatta a soros gyakorlatokat.

Kosárlabdával, atlétikával nem volt gond, igaz, diszkosz először volt a kezemben, mikor ez került sorra az Előre pályán. A vasbeton tribün hátulján azóta is ott van a luk, amit sportszerem ütött, mikor a Mürön szobrának történelemkönyvünkben található ócska reprodukciójáról eltanult mozdulattal eleresztettem, és a sok csatát megjárt sportszer, nagy szikrákat szórva belecsapódott.

Egyetlen egyszer kerültem csak bajba, mikor azt mondja nekem a Kelemen: – Dundi! Akkor először a gyorsúszást és a *crawl* tempót mutasd be az osztálynak! Én azonban, szégyenszemre akkor még nemhogy az úszásnemeket nem tudtam, de egyáltalán nem tudtam úszni. A többiek vidáman úsztak, már amennyit a Rudas uszoda 25 métere megengedett, engem pedig a langyos vizű ülőmedencében Kelemen 20 perc alatt megtanított a főbb úszásnemekre.

Kelemen még azért is szerettem, mert megkönnyezte egyik március 15-i emlékbeszédemet. Mivel Madasnéval jóban voltak, bejött az osztályfőnöki órára, ahol, mivel akkoriban az egész iskola közös ünnepségen csak a '19-es Tanácsköztársaságot (vagy talán a Forradalmi Ifjúsági Napokat) ünnepelte meg, mi titokban tartottuk meg Petőfi és Kossuth külön ünnepét. Kimondani még itt sem lehetett, de Madasnéval és Kelemennel együtt én is jól tudtam, hogy a nagyon közeli '56 mennyire 1848 *Tizenkét pontjából* nőtt ki.

Pár nemzetmentő, kemény dolgot azonban nyilván mondhattam Madasné szellemében, mert megemlékezésem végén látom, hogy Kelemen szemében könnyek ülnek. Mikor a nagydarab ember meglátta, hogy észrevettem könnyeit, fölállt az utolsó padból, ahonnan hallgatott, és szótlánul magához ölelt.

Nos, ezt a szakmailag kitűnő, ám politikailag megbízhatatlan „káderanyagot” valakinek kordában kellett tartania. Éppen 1960-ban, mikor mi a Széchenyibe kerültünk, új igazgató érkezett, egy ezüstös hajú, disztíngvált elvtársnő, akiről oroszos akcentusa miatt először el sem akartuk hinni, hogy magyar. Ő volt Berzeviczy Ada, akiről hamar kiderítettük, hogy Berzeviczy Gizella, a Tanácsköztársaság után be-

börtönzött „vörös bárónő” leánya. Magával Rákosi Mátyással egy csapatban, fogolycsere keretében került a Szovjetunióba, és vitte magával a lányát is. Csak az '50-es évek elején kerültek ismét haza. Ada néni 1956-ig a szovjet nagykövetség Gorkij Iskolájában tanított. Mikor ez az intézmény '56 után megszűnt, először az ugyancsak VIII. kerületi Kulich Gyula (Kálvária) térnél levő Zrínyi Ilona Gimnáziumba helyezték, és épp akkor lett igazgató a Széchenyiben, mikor mi is odakerültünk, 1960-ban.

Ada néni kemény kezű, de megértő lélek volt. Iskolánkban is buzgón alakult a KISZ. Már első év végére az osztály többsége bele is lépett, és az a furcsa helyzet alakult ki, hogy lett ugyan KISZ-titkára az osztálynak a kispesti különítmény hangadója, a jó svádájú Béda személyében, ám továbbra is mi intéztük Szalkaival a „közügyeket”. Ada néni egyszer behívatott magához, és azt mondja nekem: – Titusz, köszünk *gentlemen's agreementet*! Én akkor már jó angolos voltam, elismerően figyeltem, hogy angol kiejtése éppoly hiteles, mint orosz vagy olasz, hisz utánozhatatlan eleganciával tudta mondani pl. *Michelangelo*, avagy művelt, XX. század-eleji módon, i-vel *Lionardo* nevét.

– Tudom ugyan – folytatta Ada néni –, hogy Szidi nénivel (ő volt a parányi, hét-tantermes iskola egyetlen takarítónője) minden reggel misére jártok ide a Rezső térre, tehát nem várok tőled ideológiai vagy politikai nyilatkozatokat, de be kell lépned a KISZ-be. Hogyan járhatnál különben azokat a fontos ügyeket intézni a Kerületi KISZ-bizottságra? (Itt mindig én voltam a delegátus, mert Benda járatlan volt a papírmunkában.) Ebben tehát így angolosan megegyeztünk.

Ada nénit sportolni nem láttuk, és érdekes, a testnevelési órákon se hospitált soha. Annál gyakrabban Galyó oroszóráin, s bizony szenvedett a jó öreg, mert amennyire jó volt összehasonlító nyelvészetben, annyira csapnivaló volt az orosz kiejtése, Ada néni meg a szemünk láttára, fülünk hallatára korrigálta ezt. Viszont Galyó a cirill betűs írásnak a görögből történt kialakulását részletesen elmagyarázta, s mikor panaszkodtunk, hogy oroszot kell tanulnunk az angol helyett, vigasztalásul ékes példákkal bizonyította, hogy az orosz és az angol nyelv sokkal közelebbi rokona egymásnak, mint a finn és a magyar.

Ada néni, ahogy velem és nyilván Madasnéval is, bizonyára Kelemen tanár úrral is megkötötte az úriemberi egyezséget, és megbízott benne, mint ahogy meg is bízhatott.

Mexikó és München között, 1968-72

Kozma Pici Mexikóban még legyőzte Roscsint, szovjet vetélytársát, bár ezek még azok az évek voltak, mikor magyar sportolónak nem illett, egyesek szerint nem is szabadott szovjet versenyzőket legyőzni, ám azután 1970-ben egy autóbalesetben meghalt. Így legalább megmenekült attól, hogy a müncheni olimpián esetleg valamelyik, később a palesztin terroristák áldozatául esett izraeli birkózót kelljen megvernie.

A mexikói olimpián aranyérmet szerzett a labdarúgócsapatunk, majd megkezdődött a magyar foci lassú és máig tartó hanyatlása. Igaz, kérdezhetnénk jogosan, ha nem olyan rossz a magyar futball, mi táplálta volna Hofi Géza fergeteges humorának legalább tíz százalékát? De hát a humor már csak ilyen (megkockáztatom: a művészet is), a kudarcokból, keserűségből, *drekk*ből táplálkozik, ahogy a legízletesebb dinnye is a trágyadomb tövében elhullajtott magokból hízik csak igazán kerekre.

Mikor a sok fogadkozás, és a tabló aljára nyomtatott szép ígéret „Találkozunk minden olimpiai évben” ellenére sem 1968-ban, sem ’72-ben nem tartottunk érettségi találkozót, látni lehetett, hogy a lassú kádári konszolidáció ellenére baj lesz az erkölcsökkel ebben a kis országban az elkövetkező évtizedekben.

A gimis osztályból ki-ki építgette a maga kis életét. Titusz, aki voltam, például nagy hivatástudattal és a legendás osztályfőnök, Madasné nyomdokain gimnáziumi magyar-angol tanár lett, és Madasné nyugdíjazásakor egyenesen a helyére hívták a Széchenyibe. Igaz, egy rövid tanévnyi tanítás és osztályfőnökösködés után, ahogyan Pesten mondják: „stande pityere”, ott is hagyta a tanári állást, mert elszegődött nemzetközi kulturális hivatalnoknak, sőt rögtön „arabistának” a KKI-ba. Kis híján diplomatának. Hogy mégsem lett diplomata belőle, azt az akkoriban divatos szakállának köszönhette.

De ne szaladjunk előre: egyelőre a Lánchídhoz közeli Dorottya utcában vagyunk, az egykori Kulturális Kapcsolatok Intézetében, még egykoribb Parasztpárt-székházban, ahol 1948 előtt, majd 1956-ban néhány rövid napig Titusz egykori osztálytársának édesapja, Zsigmond Gyula bácsi Bibó Istvánval, Püski Sándorral és más közeli barátaival talán épp abban a szobában intézte ügyeit, ahová Tituszt, a Jófiút behívták. Egy telefon után, ami az iskolában érte a kezdő tanárt, Titusz

szakállasan ballag be Dr. Meruk Vilmos elnökhelyettes elvtárshoz egy késő tavaszi koradélutánon. A szakáll napokon belül áldozatul fog esni a KKI-sárkány forró leheletének, de még ezt megelőzően egy másik, korábbi kis jelenet kívánkozik ide szakállakról, sok-sok szakállról:

A Bölcsészkaron – kissé hasonlóan ahhoz, ahogy 1848 leveretése után dacból még tíz-húsz évig szakállat növesztett minden jó magyar – a kevés fiú többsége kötelezően szakállat viselt jó száztíz év múlva, a kilencszázhatvanas években is – hisz alig tíz évvel voltunk az 56-os forradalom leveretése után. A külügyminisztériumnak nyelveket tudó fiatal káderekre volt szüksége: dúlt a nemzetközi fellazítás, nyomultak a kis „szocialista” országok a nagy SZU után szerte a világba, így egy elvtársnő a KÜM személyzeti részlegéről kádereket kért – kizárólag fiúkat! – akkoriban még nem kezdett elnőiesedni a diplomácia – a Bölcsészkar mijétől?, gondolom párt- és KISZ-szervezetétől. Jó tanuló, nyelvszakos, megbízható, végzéshez közel álló fiúkat kerestek. Folyhatott a karon valamiféle előkészítés, vagy csak úgy „szóltak”? Summa summárum, egy szép téli reggelen vagy tizenkét ilyen bölcsész-legény össze is találkozott a Külügy Duna-parti, szeles portájánál, és kereste, mondjuk Vörös elvtársnőt a Személyzeti Osztályról „elbeszélgetésre”.

A tizenkét behívottból tíznek szakáll lengedezett a nyelveket beszélő szája körül. (Titusznak, a tízek egyikének volt némi további kínos érzése is a gyülekezés helyszínét illetően, mert az alig volt tíztizenöt méternyire attól az ominózus falmelléki ponttól, ahol nem sokkal e behívás előtt egy ösztöndíjosztást követő szokásos borozás után, amit a Fő utcai Paksi halászcsergőben abszolváltak, hazafelé hajnali egy körül ezen a szent helyen pisilte le a nagytiszteletű Külügyminisztérium falát. Ebből ráadásul rendőri felírás és fenyegetés lett, bár végül a dolog valahogy elsimult, és sem ennél a meghallgatásnál, se később nem került soha szóba.)

A személyzetis nő hatalmasra tupírozott, vörösre festett, ritkás hajkoronája alatt holtsápadttá fehéredett, amikor a folyosóra kilépve meglátta azt a rengeteg szakállat. Hogy miről folyt aztán, ha folyt kérdezősködés és beszélgetés, már rég feledésbe merült, de tény, hogy a tizenkettőből összesen ketten álltak kötélnek, és váltak előbb diplomatanonccá, (majd, mint pl. Hárs Gyuri, nagykövetté Varsóban): az a ketto, aki már akkor is csupasz képű volt. Hárs a lengyeles, és mintha egy Szegő Zoli nevű ifjú sinológus lett volna a másik szakálltalan. Mulat-

ságos, hogy később a mi szakállaink sorra eltűntek, ez a két kiválasztott viszont később, amikor már lehetett, szép, bár ritkás szakállat eresztett.

Az 1972-es müncheni olimpiára tehát már nem tudtuk győzni küldeni ismét Kozma Picit, de támadt Hegedűs Csaba személyében másik birkózónk, aki itt nyerte meg a századik magyar olimpiai aranyérmet.

Aztán, vagy közben, jött a borzalmas palesztin terrortámadás, és Titusz először kezdte komolyan bánni, hogy „arabista” lett. Ám több mint tíz évig, sőt lelkében talán máig is az maradt, tovább cipelve lelkében az arab kultúra iránti csodálata és a barátságos arab emberek iránti szeretete mellett ezt az első bánatot.

Mi is volt ez a KKI?

Hogy mi is volt, milyen volt valójában a KKI, (Kultúrkapcsolatok Intézete), ahol hivatali munkámat kezdtem 1971-től 80-ig, és amit az efféle babonákat makacsul őrző pesti folklór tévesen kis BM-nek gondol, arról most csak ennyit. Nem kis-Belügyminisztérium, hanem fantasztikus kádertemető és parkolóhely volt olyan fantasztikusan érdekes alakoknak, mint például a minden nyelvet beszélő „Dzsi”, azaz Dienes Gedeon, Dienes Valéria mozgásművész fia, aki a könyvtárat és dokumentációs részleget vezette. Később aztán ő lett a Magyar Táncművészek Szövetségének elnöke. Aztán ott dolgozott Huszágh Nándor Vargas Llosa-fordító, Gáthy Vera indológus, Antall László, ugyancsak műfordító, később az Európa Kiadó főszerkesztője, vagy akiből a Műcsarnok legendás igazgatója lett, szegény nemrégiben meghalt Néray Kati az ún. Propaganda Osztályon, és még sokan mások, és ahol én a magyar-arab közeledés és kulturális kapcsolatok egyik buzgó ápolójaként tevékenykedtem.

Persze, voltak a KKI-ban olyan levitézlett katonák és mondva-csinált kulturpolitikusok is, mint Meruk Vilmos, akit én különben kedveltem, díszemberek, mint Dr. Pesta László, aki életében talán sohasem gyógyított, viszont legrégebbi tagja volt a Parlamentnek, meg persze ott volt Tarkó elvtárs is (akit tényleg így hívtak), a hivatalból zord, ám valójában eléggé segítőkész személyzetis. Tarkó elvtárs tarkóját azonban sohasem lehetett látni. Egy, a folyosóból elrekesztett aprócska szobában ült az íróasztala mögött, és a szűk helyen sehogy sem lehetett a háta mögé kerülni, pedig milyen kíváncsiak voltunk.

1974. A széchenyis osztály először találkozik az akkori Szabadság, mára Best Western Hotel Hungária szállóban

Két olimpia, München és Montreal közé esik első, tízéves érettségi találkozónk Mándly „Mucus” szervezésében a Szabadság szállóban. Mivel ezen Titusz vagy nem volt jelen, vagy vénülő memóriájából az eset teljesen elszivárgott, Szalkai Isti szűkszavú beszámolójára kell szorítkoznunk.

Az első találkozóink érettségi után 10 évvel, 1974 őszén volt a Szabadság Szállóban. Sokan voltunk, bár szerintem Medveczky, Takisz, Lázár, Nagy Attila biztosan hiányzott. Kutak ott volt, emlékszem: NDK-s kalandjairól mesélt. Ada néni mindenkit megismert, csak Bánkútit nem, mert ő megcsináltatta a fogait, s így meghízott. Madasné ott volt.

Én magam, Mándly Péterre emlékezve jóval később, így írtam erről találkozóról: Elmosódott ennek a találkozóknak minden emléke bennem – ha volt ilyen találkozó egyáltalán, bár Mándly Titusz ezt a közel negyven évvel ezelőtti eseményt még utolsó beszélgetéseink alkalmával, tavalyelőtt is emlegette. Én akkor már javában készültem a kairói kiküldetésre; a volt osztálytársak többsége elhelyezkedett – akkor még voltak állások, és volt olyan, hogy elhelyezkedés hosszú távra –, legtöbbünk megházasodott, talán addigra maga Mucus is, csak négyen hiányoztak, mert még a Béda is élt, aki aztán leghamarabb halt meg közülünk. A „Vicsó” viszont, a Kutak, a „Nagyattila”, görög menekült osztálytársunk, a „Takisz”, akik már akkor tudták, hogy a West ha nem is a Best, de azért „besser” mint ez itt, és elhúztak arra felé, mint a vadlibák. Lázár Imi pedig Kanadába ment, de ez csak a Facebook-korszakban derült ki, az utóbbi egy-két évben.

Montreal, 1976

Titusz erre az olimpiára nem csak azért nem figyelt, mert ez volt az addigi sikeres olimpiák után a legszegényetesebb: „csak” 4 aranyérmét szereztünk, hanem mert akkoriban vagy három évig olyan országban, Egyiptomban dolgozott, ahol nem közvetítette a televízió az olimpiai eseményeket. Most sok év után olimpiai statisztikákat bön-

gészve jön csak rá, hogy itt pedig a négy aranyérem közül az egyiket személyes ismerőse, sőt kamaszkori riválisa, Németh Miki nyerte gerelyhajításban. A rivalizálás az 1959-es vagy 1960-as úgynevezett Úttörő Olimpián kezdődött, a Margit-szigeti sporttelepen. Itt rendezték az úttörő olimpiát, ahol Titusz az összetett négypróbában nem sokkal szorult a második helyre Miki mögé. Pedig az akkoriban főleg távolugrónak számító Németh Miklóst ebben a számban sikerült legyőznie, a 60 méteres síkfutásban és a magasugrásban meg ugyanolyan jó, vagy tán kicsit még jobb is volt, a rettentően izmos karú Marczibányi téri srác kislabda hajításban olyan szégyenletesen rávert a mezőnyre, (mondjuk a legjobbak, így Titusz is 60 méter körül dobtak, ő viszont 90 métert, ha nem többet, úgyhogy az összetett négypróbát kacagva nyerte). Olvasom a Wikipédián, hogy a TF-en máig, tehát lassan 50 éve Németh Miklós tartja a függeszkedve kötélre mászás gyorsasági rekordját. Rivalizáljunk, kedves Miki, így több mint 50 év távlatából? Elárulom, hogy ha nem is a TF, de a Vajda Péter utcai, mostanra immár Ének-Zene és Testnevelési Általános iskola súlylökő rekordját meg állítólag máig én tartom, bár ebben az iskolában lökött súlyt egykor Kozma Pici is!

Nekem, Titusznak aztán ez lett az első és egyben utolsó olimpiai szereplésem.

A rivalizálás nem szűnt meg köztünk az általános iskolai illetve az úttörő-évek után sem. Németh Miklós karjainak erejét Titusz gimnazista korában is megszenvedte. Kézilabda meccset játszott a Széchenyi Gimi és a Kandó Technikum csapata, ahová Miki akkoriban járt. Kelemen Imre testnevelő tanárunk tudta, mi lesz abból, ha Németh a Kandó átlövője, és engem, Tituszt állított a védők közé, Németh várható lövéseit blokkolni. Néhány lövést sikerült hárítanom. Egyszer azonban lendületből úgy orrtövön talált a labdával, hogy engem mentővel kellett elszállítani az Orczy-kertből, vagy bárhogyan is hívták akkoriban a Ludovika mögötti sportpályát, ahol a salakos meccset lejátszottuk. Ki is kaptunk a Kandótól vagy 6 góllal.

Ne felejtsem a következő, talán egyszer mégis megvalósuló érettségi találkozónkon a Széchenyi kézilabdacsapatának egykori tagjait megkérdezni – vajon Nagyiványi mellett ki lehetett még benne osztályunkból az iskolacsapatban, talán Medveczky, a „Vicsó”? vagy Szépligeti, a kispesti erőember? – és mennyi is lett a pontos eredmény, és emlékszik-e valaki emlékezetes balesetemre.

De mondom, Montreal idején, amihez lehet, hogy Lázár Imre osztálytársunknak, aki Kanadába emigrált, nem is kellett televíziót néznie, én már családotól Kairóban voltam. És hát nem idehaza, hanem épp Kairóban volt szerencsém egy legendás magyar sportembert is megismerni közelebbről: az ott edzősködő Hidegkuti Nándort. Ne feledjük, a legendás aranycsapatnak ez a játékosa, 1952-ben, szinte „mellesleg”, hisz az olimpiai focinak talán máig sincsen igazi becsülete, azért szerzett egy ilyen aranyérmét is. Szinte a szomszéd házban lakott a Zamalek szigeten, akkoriban ő volt az Ahli, az egyiptomi „nemzeti” csapat edzője. Mit mondjak, furcsa volt a kék-fehér MTK-s Nándi bácsit a sok piros-fehér mezes *ahlis* játékos irányítójaként nézegetni. Mintha a Honvédot edzené a vén „libás”. Meg is volt Nándi bácsinak a humora ehhez. És a szerénysége is, pedig Egyiptomban akkoriban aligha volt nála népszerűbb külföldi ember. Volt szerencsém néhányszor vele sétálni Kairóban, az esti Zamalekben és a zajos bazárban. Tíz lépést se tehattünk anélkül, hogy mosolygó arcok ne köszöntötték volna: – *Hidikuti! Puskas!* (Mert az egyiptomi rajongók nem bírnak a mássalhangzó-torlódással, így kihagyták Nándi bácsi nevéből a gét, a Puskást meg valamiért a helyett a-val harsogták.) Hogy Hidegkutinak és általában a magyar focinak, meg persze a Ganz-Mávag gyártotta magyar motorvonatnak milyen hírneve volt Egyiptomban, annak pedig az a bizonyítéka, hogy az Ahli (vagy a másik nagy egyiptomi klubcsapat, a Zamalek?) egyik leggyorsabb csatárának a „Magari”, azaz: „A Magyar” becenevet adták a szurkolók.

A kairói Magyar Kulturális Központban, a „kis KKI”-ban, ahogyan mi magunk közt neveztük, megpróbáltunk mi Bartók-zenét és modern magyar festészetet, grafikát is népszerűsíteni. Egy-egy ilyen rendezvényünkre jó, ha negyven-ötven embert sikerült nagy nehezen becsábítani. A Jancsó- és Mészáros Márta filmekre nagyobb közönség tódult, különösen Mészáros Márta *Kilenc hónapja* volt népszerű, már csak azért is, mert ebben a filmben Monori Lili premier plánban szüli meg gyermekét. Képzelmehű, egy olyan országban, ahol a nőknek nemhogy a combját, de az arca nagyobb részét is örökre el kell takarnia illetéktelen férfiszemek elől! A képzőművészeti kiállítások sikerelenségén elkeseredve az egyik kiállítás-meghívónk címlapjára rá is szerkesztettem Bálványos Huba: *Birkáknak hegedülő* című grafikáját, mert úgy éreztem, körülbelül ennyi az értelme kulturális misszióknak.

Mikor azonban, magának *Hidikutinak* a jelenlétében levetítettük a londoni 6:3-as meccsről szóló filmet, annyian tódultak a második emeleti vetítőterembe, hogy attól féltem, leszakad az emelet, és a sok száz rajongóval együtt az alattunk levő földszinti görög bank termeibe zuhanunk.

Kitérő: Titusz a forró kairói éjszakákban verseket és Titusz-regényt ír

Különös, hogy az ember külföldön ismer meg magyarokat, és az is, hogy magyar ember Kairóban íródott versekkel indítja költői pályáját. Titusz máig nem tudja elfelejteni azt a csillagos éjszakát, amikor ez a zseniális, ám tragikus sorsú Sarkadi Imrét idéző verse egy kairói tetőterazon eszébe ötlött. Idekívánkozik azért is, mert *A gyávát* és az *Oszlopos Simeont* író Sarkadi bizony ugyancsak leugrott az emeletről, mint Dugovics Titusz, vagy – mint kiderül majd ennek a történetnek végén – gimnáziumi osztályunk gyávája (vagy bátra?), Mándly Péter.

Hazafelé, Sarkadi nyomában

*Megfordult minden önmagában.
Keserű füsttel elbodorodnak a tárgyak.
Már csak az ég örvénylik, vaskosan, alul.
Mi egyszerű volt, sima és mi biztos,
sebző élekkel mind szertebukdos.
Nincs mibe fogóznom támaszul.*

*Századszor a romló meredélyre
kiállni megint, visszatáncolva – lépve
- hát így lesz már mindig, Sarkadi?
És – te tudod – nem, nem a mélységtől félve,
hanem (tán öncsalók túlzó reménye)
csak attól, hogy majd nem akad más
e szédületről igazat mondani.*

Titusz akkor, Kairóban egyelőre építészmérnökként képzelte el regényének hőst, Tituszát, a regényt meg valami egyszerre szocreál termelési regénynek és kiábrándult egzisztencialista önvallomásnak.

Csoda, hogy ilyen hibridből nem született olyan szerkezet, ami re-gényként megállt volna a talpán? Voltak azért benne talán részletek, amiket a sohasem létezett, csak apa-pótló mesterfiguraként elképzelt Vrasics professzor miatt talán érdemes ide idézni:

„Látszott az ő házának egyik sarka is, a Kossuth tér innenső oldalán; ott állt bezsúfolva a többi szürke ház közé, kicsit frissebb szürkén, de épp elég szürkén azért, éppen csak négyemeletesen, éppen úgy, hogy el kellett keseredni rajta. Tovább ment egy kicsit az erdőben, aztán odébb kijött a fák közül, és nézte a házat, a várost megint.

– Mit szólna az öreg Vrasics ehhez? Szép flancosan el vagyon helyezve a környezetében, mi? Harmonizál vele, és persze száz szá-zalékosan funkcionális! Az alaprajz – hóna alatt még a táskában a tervek – már az alaprajz legyen elegáns! – mutatta egyszer az Öreg a Brandenburgi Versenyek kottáját, kiterítve a lemezekhez mellékelt fényes, nagyalakú füzetet. – Ránéz, már hallja is: szép. Ilyen legyen az épület, ilyen világos menetű a rajza! Nézze ezeket az ismétlődő ritmu-sú íveket, ezekkel a finom különbségekkel! Na de dolgozzunk is egy kicsit, lássuk, miből élünk! – zárta le aztán rendszerint az Öreg, hirtelen befelé nézve egy pillanatig, mintha röstelkedne, vagy messzire: át az egyszerű titkaikat előle elrejteni nem bíró falakon. Aztán, jelleg-zetes fejmozdulatával ön-ironikusan bólintott: – Felhőkakukkvár...

Titusz, ha az öreg Vrasicsra gondolt, hirtelen föltoluló lelki-furdalást érzett, de rögtön utána általában olyan megnyugvást, amit csak a jogosnak érzett szülői feddés, s az után jövő, bizalomból fakadó megbocsátás okoz – szerencsésebb gyermekeknek. Titusz az Öregnek kedvenc tanítványa volt, ezt azonban természetesen soha ki nem mondta volna egyikük sem. A srácok mondogatták egymás közt a tanszéken, meg az idősebb kollégák, egykor talán maguk is az Öreg kedvencei. Na meg a lányok. Mert Vrasics nem kedvelte a lányokat: az építészetet férfiszakmának tartotta.

Titusz maga előtt látta a valójában nem is olyan Öreget (aki csak hatvannégy volt, amikor meghalt), ahogy saját maga készítette statikai Märklinjével bíbelődik. Hogy milyen bizalmas viszonyba kerültek, Titusz abból értette meg, hogy a törékeny játékot, amit az öreg persze véresen komoly szakmai elgondolásai „vázlataiul” használt, Tituszon kívül senki sem láthatta összerakva Vrasics asztalán. Mikor másokkal együtt érkezett a professzori szobába, a Märklin mindig szétsöpörve

feküdt ott, mint egy halom szétdobált Marokkó-játék. Mikor erre rájött, többé ő sem beszélt a többieknek arról, milyen figyelemmel billegteti, állítgatja a sebtében összeszerelt alkalmi konstrukcióit Vrasics ide-oda; hogy egyensúlyozza ki a keze ügyébe került apró tárgyakkal, esetleg hogyan függeszt vékony spárgával valami gyufaszekérhez hasonló csigás nehezéket valamelyik szerkezeti elem végére. – Tudja maga, hogy Tatlinnak mennyi ilyen mobilja volt? Vagy hallom, a Kondor, az a jó fiatal festő milyen érdekes pálcika-repülőkkel kísérletezik! ... de lássuk, miből élünk! – hallatszott aztán, miközben visszakézből lassan ledöntötte Vrasics, amit éppen fölépített.

– Felhőkakukkvár – ismétli Titusz, s nézi a város fölött oszolva emelkedő füstök laza, bizonytalan szerkezetét. – Hát eggyel több ház lett Újhelyen.”

Újabb kitérő arról, hogy ugyanaz az elem, ebben az esetben a „gyufaszekér” szó mennyire másképpen tűnik fel, mennyire más szerepet kap, ha Titusz éppen prózában vagy versben szerepelteti. Vrasics professzor csigás nehezéken függő gyufaszekere egy rögtön a Sarkadi-vers után következő kis Weöres Sándor-utánezatban így gördül elénk a jórészt Kairóban íródott *Ideiglenes emlékművek* c. verseskötetben:

Gyufaszekér

*Légy döng téli szobában.
Lepj meg, remény!
Szárnya-tépett kívánság
gyalog legény.*

*Egy szál cérnára fűzött
gyufaszekér.
Az, ami benne van,
bele se fér.*

Még egy kitérő: esztétika a sportban, erőfitogtatás a művészetekben

A felháborodott olvasók, akik idáig görgették *tabletjukon* a szöveget, jogosan kérdezhetik most: Mi köze van sportnak a megíratlan regé-

nyekkel való kínlódáshoz, sőt főképp a nyekergő költészethez? Más-
képpen van ez, kedves szurkolók! Egyrészt az eredményes sportmoz-
dulat (ha talán nem is a női súlyemelésben) általában magasrendű
esztétikai élmény, gondoljunk Mürön már említett szobrára, görög
vázarajzokra, vagy akár mai díjnyertes fotókra; arra az utánozhatat-
lanul kecses mozdulatra, ahogyan Németh Angéla meg tudott állni a
gerellyel a kezében!

Sőt, a szép versengés vagy a győzelem eufóriás szellemi élmény-
ben részesíti a sportolót, de a nézőt is, hogy ne mondjam: *katharzist*
tud okozni: egy-egy zseniális gólpasz a labdarúgásban, svédcsavar a
vízben vagy kínai passz a kézilabdában.

De van bőven sporthoz hasonlatos erőfitogtatás a művészetekben
is. Olyan eltérő műfajokban, mint a legényes figurák a néptáncban,
vagy észveszejtően magas hangok kiéneklése – tapsvihar! – az opera-
előadásokon.

A versíró Titusz egész költői pályafutása legnagyobb sikerének
tartja, hogy Vas István egyszer ezt írta neki egy versküldeményeit
megköszönő válaszlevelében, egy mondatban említve mesterkéltégeit
Radnóti erőfitogtatásaival (Kraftausdruckjaival):

... „*Sejtésem beigazolódott: jó kötet, jó költő*” ...

„*Verseidben sok a véletlenszerű elem, tétován megválasztott szó, szórend.
Ugy is mondhatnám, sok benne a kísérletezés. Ezen Te talán
meghökkenesz, mert a „kísérletezés” fogalmát (a költészetben) rendszerint
a szertelennel, zavarossal kapcsolják össze. Holott – ezt csak utólag látom
– az én ifjúkori hexameterem épp olyan kísérletező jellegűek voltak, mint
Radnóti avangardos kraftausdruckjai.* A Te mesterkéltégeid (lám,
lámcsak és hasonlók), a választékosságod mind még kísérlet. De a leg-
kísérletezőbb, legbizonytalabb (sic! Dolgozik erősen a Nyelvi ellenőrzés,
de elnézését kérem: mint ezt a betűkihagyását, végig meghagytam a
levélben Vas helyesírási „hibáit”, szívesebben nevezem ezeket egyéni
sajátosságoknak, még azt is, hogy a Kraftausdruck-ot magyar szöveg-
környezetben kis betűvel írja. T.A.) darabodat is sajnálnám kidobni, mert
majd mindegyikben van valami, amiért kár volna. Legjobb példa a
jelenségre a Földalatti utazás. Bravurosak és költőien sajátosak a
„ragyam” szavak benne, de formai kudarc, hogy nem tudtad őket végig
vinni, hanem kénytelen voltál a direkt nevekre fanyalodni. De az egész
olyan jó, hogy az ember elnézi ezt a hiányosságot.”*

Magyarázatul pár sor a metrótutazáskor az állomások nevét megfordított, ahogy Vas írja, „ragyam” szavakkal idéző *Földalatti utazásból*. Ha már sportkönyvet írunk, vegyük a Népstadion állomást (akkor még Népstadion volt, nem Stadionok, nem is „Puskas” Ferenc Stadion):

PILLANGÓ UTCA, NÉPSTADION.

Lódulunk, elszakatol

a széles peron.

NOIDATSPÉN. ÓGNALLIP

Új játékaikban is mennyi

ó keserűség morajlik!

BAROSS TÉR KELETI PÁLYAUDVAR

A lépcső kofákat ereget

lefele sáros batyukkal.

RÉTSORAB ITELEK RAVDUALYÁP

Van-e a visszafelének értelme, anyánk?

De szálljunk le a Parnasszusról a földre, vagy, hogy Vas István kényes stílusérzékenységét ismét kissé megbosszantsuk: vissza az olimpiai mezőkre! De milyen szomorú mezők ezúttal...

1980, Moszkva – 1984, Los Angeles

Két olimpia, amelyeket tán legjobb lett volna meg sem rendezni.

A Moszkvában nyertes Magyar Zolival együtt magyarosan lendülünk a ló egyik oldaláról a másikra, hogy Los Angelesben a magyar csapat ne is szerepeljen.

Pinczési Lászlónak az origo.hu-n olvasható pompás olimpia-történeti sorozatából ezt az itt következő beszámolót olvasva Berzsenyi sorai jutnak eszembe, *A magyarokhoz* című verséből, amit máig Madasné lelkes, bár a sok cigarettától kissé rekedtes hangján hallok a fülemben egy réges-régi Széchenyi Gimnáziumbeli magyar óráról:

„Nem sokaság, hanem

Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat.

Ez tette Rómát föld urává,

Ez Marathont s Budavárt hiressé.

Ám Moszkvában mi a sokaságunk által akartunk híressé válni. Hét aranyérem ekkora fáradsággal?

„Magyarországnak a szocialista blokkban játszott központi szerepét mi sem bizonyította jobban, mint az a tény, hogy minden idők legnagyobb magyar küldöttsége jelent meg a moszkvai olimpián. 261 hazai sportoló (180 férfi, 81 nő) állt rajthoz és végül 7 arany-, 10 ezüst- és 15 bronzéremmel Magyarország az éremtáblázat 6. helyén végzett.

Legelső aranyérmünket Varga Károly szerezte a kisöbű sportpuskások 60 lövéses fekvő számában. Ezt követte két kötöttfogású birkózóarany: először Növényi Norbert győzött a 90 kg-osok között (a fináléban a román Dinut verte), s szerezte birkózó-pályafutása egyetlen világverseny-győzelmét, majd Kocsis Ferenc következett a 74 kg-osok mezőnyében (a fináléban a szovjet Bikov ellen nyert).

Két nappal később Magyar Zoltán következett, aki megvédte montreali elsőségét lólengésben, s második olimpiai bajnoki címével búcsúzott az aktív sportolástól. Wladár Sándor úszógyőzelmét az tette még szebbé, hogy a 200 méteres hátúszás döntőjében egy másik magyar, Verrasztó Zoltán előtt csapott elsőként a célba. A 17 éves gimnazista fiú – Széchy Tamás tanítványa – első komoly versenyét nyerte meg, ezt később megtoldotta még két Eb-arannyal (1981, Split – 100 és 200 m hát), és egy világbajnoki címmel (1982, Quayaquil – 200 m hát). 1985-ben visszavonult, azóta állatorvosi hivatásának él.

Hatodik aranyérmünk Baczakó Péter nevéhez fűződött, aki montreali 3. helyét Moszkvában aranyéremre váltotta a súlyemelés félnehézsúlyának összetett versenyében. Utolsó, aranyérmünket a Foltán László és Vaskuti István kenu kettes nyerte a sportág 500 méteres viadalán.”

1984, Los Angeles

Átlendültünk a Lós Angeles másik oldalára, és ezen az olimpián nem is vett részt magyar csapat, ne is beszéljünk róla, inkább lássuk Dugovics Titusz sportszerű küzdelemre való készülődését abból a regény-embrióból, melynek ezt a fejezetét talán épp a Los Angeles-i olimpia forró nyarán írtam, a Balatonon:

„A törökök megint új ágyúkkal lőnek. Mennyi golyójuk van, így szórni vaktában! Még legalább két óra napfölkeltéig. Duhog, zihál az egész hegy. És először az éjszaka sebtében rakott új falak omlanak. Fölemelt karral támasztja, keserves reménnyel, de máris omlik, dől, s hullanak a nyers, mésztől csúszós kövek. De íme az álom, s a montírozás ravasz következetlenségével nem ütik agyon, csak halálánál súlyosabb teherként zuhannak át a testén.

Ne szarakodj, ne állj meg! – biztatja Titusz építőmester az éjszakai reménytelen munkában fáradt, rongyos katonákat, maga is hordja a követ, sistergő meszet olt, ledőlt állványzatot ácsol újra, szekercéje makacs szögekbe ütközik, csorbul, s az ágyúk csak dübögnek, a török egyre dühödtebben szórja.

Titusz a forró kőgolyót is fölkapja, – karjáról lesül a hús, – és berakja a falba, ahol a legnagyobb rést tömik. A mész marja az égett sebet. Asszony jön: felesége? anyja?, és hűvös kenőccsel keni, kötözi friss gézzel, tépéssel a sebet.

Aztán az a bizonyos hastáji csend. Remegő várakozás roham előtt.

Világosul a széles mező, a távolibb dombokon éles kontúrokkal csúcsosodnak a sátrak. Müezzín-ordítások. Távoli síp éles, és dob tompa hangja: reggelire gyülekeznek a törökök. Tüzek fölszálló, vékony füstje. Egy madár.

Na most még, emberek, míg megindul az a keserves, míg zabálnak! Még egy óra hosszat rakhatjuk. Amott is omlik! Mit raktatok oda, hé, te, mondtam tökféj, apró követ ne rakj alul! Kapitány adj embert, most kell, hogy nem lőnek, most, még egy óra hosszat! És rakja a kapitány is, az asszonyok is. Az udvar sarkában a sebesültek feszülve fölülnek, tehetetlenségükben ennyit segítve legalább.

És nagyjából megint állnak a falak. Le lehet ülni egy percre. Inni egy csupor vizet, a maradék csöppekkel letörölni az arcról a verítéket.

No, Isten nevében! – fohászkodik a kapitány, de inkább káromkodás az: Igyekezzék a posztjára mindenki! És lehet még a hűvös harmat lepte kövön egy kicsit hasalni, míg az ágyúk földübürgő zajában az ijak és a néhány szakállas-puska lövonalába ér a törökök első vonala. Úgy jönnek, mint mészárszékre a barmok, látni a magasból, hogy hajtják a létrákkal küszködő gyalognépet biztonságos távolból lovas tisztjeik.

Titusz feszülten vár. Hányadik napja tudja már az ostromban, hányadik álmában színezi már, mint új világrekordra készülő profi bajnok azt az egy megismételhetetlen, előre-látott, előre-rettegett mozdulatot! Csak a zászlóval közeledőt figyeli. Csak a zászlót. Csak a zászló nyelét, azon a maroknyi részen, ahova keze tapad majd, meszes, kérges, nem csúszó kéz. Zaj, villanások. A török már a fal alól lő újjal, puskával, messzebről ágyúval csak töri egyre a várat. Hányan vagyunk? Titusz már egyedül.

Létrán a zászló, először. Várj, Titusz, még kétszer lehanyatlik! Tudja, és vár. Másodszor nyíl találja a zászlóvivőt, s harmadszor már a falra hágó török kezéből üt ki a zászlót. Most lesz a legvadabb a harc. Sebesült, halott törökökkel söprik le a létrákról a fölfelé kapaszkodókat: a mögöttük törekedők kardjába, lándzsájába esnek. Itt tombol egyszerre minden háborús film, anakronisztikus tankok forognak egyik oldalon leszakadt lánctalppal, csattannak az ötödikről ledobott benzines palackok, hirtelen föllobbanó lángjuk sisteregve gyújt ruhát, bőrt, fegyvert, nedves falat; és az eloszló füst mögül előjön végleg az ellenséges zászló. Nem lófarok és nem zöld selyem. Csak egy nyél és merő lobogás. És a török, akinek arca nincs, már kúszik fölfelé, Titusz meg, mint minden álmában, a sportszerű verseny, koncepciózus feszültségteremtés feltételei szerint fórt ad neki, s csak kissé később veti utána magát. Így lassan éri be, az utolsó pillanatban. És megragadja, megragadja a zászlót.

A mélység és a halál örvénye most nyílik, s a nagy küzdelemre ámulók csöndjének örvénye is: egyazon pillanatban. Sivítva lefelé szűkülő spirális, amelybe szíve ólomsúllyal...”

1992, Barcelona

Hiába csodaév ez megint a magyar olimpiai részvételeket illetően, Egerszegi három aranyérme, Darnyitól megint kettő, a felejthetetlen kép, ahogyan Farkas Péter birkózó meharapja az érmét (felejtsük el neki, hogy talán a marihuánába is beleharapott később) a női kajak négyes és a többiek, ám sajnos 1992 a délszláv háború kezdete is, nemsokára jön 1995, a szrebrenicai mészárlás éve. És hát ezek az évek Titusz magán-Boszniájának évei is... Az olimpia azért meglelt Barcelonában. Darnyi győzött 400-on megint, aranyakat szereztek a cselgáncsosok, ám Titusz kallódott, talán már kallódni kezdett Mándly Péter, a Mucus is, és a regényben előkerült az a kérdés, hogy talán...

Kitérő: hogy talán ki-ki magában hordja saját törökjét

„Hogy ez a félénk kérdésselvetés vezet-e bárhová, még nem tudom. Mindenesetre Tituszom, aki voltam, illetve talán kezdtem lenni tíztizenkét évesen, ha egyedül maradt az egyetlen nagyszobában, ahol a kis család lakott – fater munkában, anyja az ormótlan babakocsiban

talán a Népligetbe toltta a Titusznál tíz és fél évvel fiatalabb, csecsemő kishúgát –, nem a török-lerántó bajszos vitézt, hanem *magát a törököt* mintázta meg és játszotta a jobb időkből maradt egyetlen bútordarab, a fehér, imitt-amott aranyozásokat őrző toalettasztal jókora, billenős tükrében.

A kellékek: egy szétfoslott, fakó-bordó selyem paplanhuzat épen maradt darabjai: egy nagyobb „kaftánnak”, egy kisebb, ám hosszabb selyemcsík turbánnak való. Kezében pedig, handzsárok híján egy alig tizenkét centis pengéjű, ám ugyanannak a jókora szobának sarkában álló satupadra rögzített villanyköszörűn élesre köszörült réz papírvágó kés, sajátos módon dőltbetűs FUTURA felirattal.

Köpeny, azazhogy kaftán a vállra, a turbán körülményes föltekerése, a toalettasztalon heverő kevés szépítőszert közül a vastag „szemceruza”, amivel pufók arcára és fitos orra alá szakállat, bajuszt vonalkáz, – ezt még ülve –, majd a billenő tükör megfelelő szögbe állítása után hadonászás a „handzsárral”. Grimaszok, és az Egri csillagokból, hisz a nándorfehérvári csatáról akkor még semmi kútforrás nem került kezébe, az összes török (valójában arab) csatakiáltás többszöri elismérlése: – Allah akbár!, Allah kerím! és biszmilláh-ok és ar-rahmánok és ar-rahímok bőségesen.

Az egész előadásból azután a „törökségtől” való megszabadulás volt a legidőigényesebb. Összehajtogatni és a csak általa ismert dugihelyre visszacsomagolni a kaftánt, a turbánt, a FUTURA-feliratú tört, ami valójában csak egy fogdosástól fényesre kopott papírvágó kellék, majd a foltosra fakult másik, fürdőszobai tükörbe nézve hideg vízzel sokáig dörzsölve arcát, hogy megszabaduljon a festett álszakálltól; mert ugye meleg vizet hetente ha egyszer generáltak a fafűtésű rézhengerben, ami így pohos csillogásával és időnként kibocsátott félelmes hangjaival valami moccanatlanul figyelő, rézpáncélba öltözött szpáhit formázott...”

1996, Atlanta

A kínos olimpia, amit Athénban kellett volna rendezni, de a pénzvilág Atlantába vitte, s ahol ráadásul csőbomba robbant, mintegy utánozva Münchent, s megelőlegezve az öt évvel későbbi New York-i merényletet. Magyarország ugyan 7 aranyérmét szerzett, de nem kerültünk be

a legjobb tíz nemzet közé. Igaz, azért ez volt Egér harmadik olimpiája is, ahol aranyat szerzett.

Nekem elkészül a Vackorom, ami azonban csak tíz év múlva jelenik majd meg. A hosszú költői várakozás közben ismét elővettem, és írtam a Titusz-regény újabb változatát.

Titusz először Belgrádban:

„Ez a zászlórúd kipróbálásának groteszk ünnepélye, azé a zászlórúdé, amelyik majd oly fontos szerepet játszik a Halley üstökös fenyegető csóvája által bevilágított Nándorfehérvárban, talán épp annak a Kalimegdán toronynak a tetején, amelyet avarok építettek, rómaiak őriztek, hunok romboltak, s ahová Titusz az egykor hatalmas Törökország egyiptomi tartományából érkezett – repülőgépen. Pesten akkora volt a köd ezen a téli hajnalon, hogy Ferihegy nem fogadott; valahol a görög hegyek, tán épp az Olimposz fölött mondta be a kapitány, hogy Belgrádban fognak leszállni, aztán majd kiderül, mi lesz. A négy, a török végekről Budára visszavezérelt janicsár (akik azt nem sokkal megelőzően valóban az egykori török birodalom legdélibb csücskében, Khartoumban erősítették meg a magyar-magyarab barátságot egy magyar-szudáni kulturális és tudományos együttműködési munkaterv aláírásával) a belgrádi reptérről a magyar nagykövetségre telefonált, ahová nem épp tágas kocsijával nemsokára meg is érkezett értük a kulturális tanácsos. Itt kezdődtek a gondok Titusznak a kairói Khan el-Khalili bazárban vásárolt hajlított végű, hatalmas bambuszbotjával. A bot nem fért a bőröndbe, bár a bőrönd is jókora volt, s főképpen nem fért a bosszús diplomata kocsijának csomagtartójába, úgyhogy Titusz, aki keserűen tapasztalta, hogy legfiatalabb janicsárként ismét neki kell a hátsó ülés közepén a kardántengely fölött lábait összehúzza kuporognia, a térde közé szorította a sétabotot, s annak kampós fogantyújára támasztotta az állát, úgy utazott. A belgrádi magyar követségen, ami oly tágas volt, hogy bizonyára még az osztrák-magyar monarchia idejéből maradt – voltak ilyen magyar tulajdonú csodapaloták külföldön, míg sorban el nem kótyavetyélte őket, Trianonnál is nagyobb pusztítást végezve a magyar népvagyományban a magyar külpolitika kormányzat – csevapcsicsás szendvicsekben és sligovicában kapták meg az útmeghosszabbodás miatt járó napidíjukat.

Vonat csak jó pár óra múlva indult Budapestre, úgyhogy a főjanicsár városnézést rendelt. A csomagok a követségen maradtak, Titusz azonban, ha már ennyi baja volt vele, magával vitte a Kalimegdánhoz a bambuszbotot. Ott fönn, a Duna-Száva összefolyására táguló panoráma-terazon – tartózkodva azért a bástyák tényleges megmászásától, amit a butykosokból rohamosan fogyó sligovica hatása is fékezett – egy janicsártársával, kivel később hol itt, hol ott a mérhetetlen török birodalom határmezsgyéin, sőt

egyszer magában Perzsiában is, ahonnan, mint tudjuk, a halál majd közben kilovagol, be fognak majd még mutatni egyéb bravúrokat. De most csak a „Dugovics Titusz lerántja magával a törököt” című Wagner Sándor festette mutatványra szorítottak, s mivel addigra még jobban hatott a sligovica, s amúgy is Hunyadi János egykori birtokain voltak, a nándorfehérvári Kalimegdánt a vajdahunyadvári Nyebojsza bátyával összekeverve, szilva-illatú ordításokkal rángatták négy kezükkel a hajlékony bambuszbotot: – Rohadt török, rohadts magyar! Előttem mész a másvilágra!”

1999, Második érettségi találkozónk

Erről, ahogyan az elsőről is, meg kellett kérdeznem Szalkai Isti osztálytársamat, mert az én emlékeim annyira foszlányosak. (Képzelteti az olvasó, hogy az olimpiai adatok legalább villanásszerű felidézésével is mennyit küszködtem. Ha nincs a Wikipédia meg az origo.hu remek olimpia-történeti sorozata, még ennyire sem sikerülhetett volna a dolog. Ami hiba vagy tévedés maradt az olimpiákat illetően, az mind az én vétkem. Az a hiba, ami a Titusz-regénybe bekerült, az azonban mind a gaz törököké!)

Nos, Szalkai ezt írta a második széchenyis érettségi találkozóról: *Én azt hiszem, a Platánusz-beli találkozó a 90-es évek végén volt. Azon a találkozón elég kevesen voltunk. Számomra a legnagyobb meglepetést Moldoványi okozta, a közepesen tanuló vékony, magas fiúból jól öltözött, testes gazdasági igazgató lett. Elmondta, hogy a gimnázium alatt apja 56 miatt börtönben ült. Erről 4 év alatt sohasem esett szó, és természetesen semmilyen hátránya sem volt.*

E találkozóból alig maradt meg emlékem az osztálytársakról, mert végig egykori matematika-ábrázoló tanárunkkal, Dr. Major Pállal beszélgettem, immár mint „kolléga”, mert engem, aki tanári diplomát szereztem, igaz, hogy a tanári pályát szinte azonnal a hivatalnokira cseréltem, a főhelyre, Major tanár úr mellé ültettek. A nálunk alig 7-8 évvel idősebb, gimnazista korunkban szinte gyerekesen fiatal Tégláson, aki azonban, vagy épp fiatal kora miatt a „legvonalasabb” tanárunk volt, persze épp történelemből, Major képviselte egykori tanárainkat, hisz addigra már Madasné sem és Berzeviczy Ada néni sem élt.

Mi Szalkaival kettesben Madasné elég sokat látogattuk utolsó éveiben, s egy ilyen alkalommal vallotta be nekem, hogy negyedik

gimiben „elsüllyesztette”, sohasem küldte be az országos diákköri pályázatra Galambos Lajos Szent János fejevétele című kisregényéről írott pályaművet, melynek eredményét lázasan, ám mindhiába vártam a bírálóbizottságtól. Nem akarta, hogy azokban a bizalmatlan években, mikor ugye az osztályból Zsigmond Csaba és Moldoványi papája is börtönben ült, én is esetleg bajba kerüljek Galambos rendszer-bíráló eszméinek túlságos felmagasztalásáért. Hírét vette ugyanis, de engem nem akart ezzel keseríteni, hogy a kisregényből film volt ugyan készülőben, de az írók épp a pályázat idején alaposan meghurcolták. Ennek a sokáig elhallgatott óvó gesztusának köszönhetően engem aztán simán fölvettek a Bölcsészkarra, hisz addigra ugyebár, a Berzeviczy Ada néivel kötött gentlemen's agreement következtében KISZ-tag is voltam.

Ada néni túlélte a szigorú éveket, és még a rendszerváltás után is jó erőben látogatta a Zeneakadémia koncertjeit, ahol Tituszt, azaz hogy engem, a Titusz íróját mindig kitüntető mosollyal üdvözölt a szünetekben. Ilyenkor ha szót is váltottunk, Szalkairól kérdezett, sőt egyszer rémlik, éppen Kelemen Imre testnevelő tanárunkról, s mikor elmeséltem, hogy Imre bátyánk az I. kerületi MDF-szervezetben vállalt prominens szerepet, megértően bólogatott: – Hisz gondolhatam volna. Ennek a Kelemennek mindig voltak ilyen meggondolatlan *históriái*. Remélem, neked több eszed van!” Aztán mentünk mindketten vissza, mondjuk Kocsis Albert egyik utolsó koncertjére, bár Ada néni is egyetértett velem abban, hogy mintha Kocsisnak ezúttal „kissé kicsi volna a hegedűje”.

2000, Sidney

Csollány Szilveszter itt nyert a gyűrűn, és talán ekkoriban kezdődött a mi Ökrös Szilveszterünk veterán sportkarrierje is. A hátúszó Egerszegi helyett lesz mellúszónk: Kovács Ágnes, és persze a kajak-kenusok, Storcz Botond talán két éremmel is, és műegyetemista kapussal, Szécsi Zoltánnal ismét aranyérmes a vízilabda-válogatott. Melbourne után ez „járt” nekünk, magyaroknak.

És elhibázott művelődési minisztériumi éveim után járt nekem utolsó munkahelyemként a nyugdíj előtt az a Műegyetem, ahol egyebek közt büszkén mutogathattam a külföldi vendégeknek nem csak az

Egyetem Nobel-díjas professzorainak, hanem Szécsi Zolival szaporodó olimpiai bajnokainak dicsőségtábláját is. Ugyan a nemzetközi irodán dolgoztam, de néha egészen úgy éreztem magam, mintha komoly tudományos feladatokat végeznék, erről szól ez a keserűes vers Vackor kötetemben:

*Lehetne ez egy valódi műegyetemi katedra,
de ez csak a Nemzetközi Ir.
Azért, hogy valami tudományos dolgot is
csináljak a
protokolláris marhaságok mellett,
néha megállok a nyitott ajtóban
az égő cigivel,
mikor errefele jönnek a fontos akadémikus arcok,
és egzaminálom a füst
fátyolos szálasodását a huzatban, mintha
ez lenne az Áramlástan Tanszék.*

Ám, hogy azért nem voltam egészen megelégedve egyetemi pályafutásommal sem, egy másik kis vers ugyanebben a ciklusban *suszterájhoz* hasonlítja munkahelyemet.

*Izgatott hivatali hangulat. Láttál-e valaha
forgalmas suszterájt? Hozzák a sürgős
sarkalni, talpalni valókat. Félreteszi
az ember az egyik sürgőset a még sürgősebb
érdekében. Ritka
az az eset, hogy valami igazán szép cipő
kerülne kezem közé javításra. Olyankor
elbabrálgatok avval, sőt elképzelem, mi lenne,
ha ebbe a rohadt életbe egyszer
csináltam volna magam is, rámára
egyetlen pár szép új cipőt.
(Ez se igaz így. Csináltam egyet-kettőt, de ne tudd meg
mi lett a sorsuk az óta.)
Ismételgetem, nagy búmba, bánatomba
a buddhisták, na meg persze
a világ minden szegénye vigaszát:
a meztélláb járás előnyeit.*

2004, Athén

Meztélláb járásról jut eszembe: az ókori olimpiákon ugyebár egészen ruhátlanul futottak, dobtak és birkóztak az atléták (nem is lehettek nők még a nézők között sem, hiába hordtak az egyik keblüket szabadon hagyó *khitónt*), mezítláb utoljára Bikila Abebe etióp futó szerepelt olimpián. De a 2004-es athéni olimpia nem az öltözködésről és nem a sportcipőgyártó cégek versengéséről, hanem sajnos a doppingról szólt. Illetve hát tudjuk, hogy a doppingról szóltak az előző olimpiák is, de csak itt kezdte Jacques Rogge a szigorúságot. Ha Fazekas Róberttől és Annus Adriántól el nem veszik az aranyérmeket, akkor tíz aranyérmeket szereztünk volna.

2004: Harmadik érettségi találkozó, végre először olimpiai évben. Találkozó, az Astoriában.

Majdnem öt évig semmi se történt a második, 1999-es találkozó után, illetve dehogy nem: örült események sodortak bennünket, átfordult az évezred, végképp darabjaira hullott Jugoszlávia, 2001. szeptember 11-én újabb bánatot okoztak nekem kedvenc muzulmánjaim a New York-i ikertornyok letarolásával. Erről ez a szomorú költemény született:

*Arcokat hasonlítgatok. Ez
veszedelmes kimenetelű
jav: vészes kimenetű foglalkozás.
Majd elmesélem, miért,
a köv. szünetben.*

Mért vészes?

*Már jóval azelőtt, hogy
az arabarcúak
sas-arcú repülőgépeikkel
nekitámadtak volna
a rézarcúaknak egykori,
a lóarcúak által elfoglalt
szigetén annak a két üvegarcú toronynak,
már jóval azelőtt
vészes volt, és vészes is marad.*

*Mért szeretem mégis a feleségem
kirgizes arcát, ő meg
az én szemüveges sápadtarcomra mért figyelt fel?*

*Hallgassunk, temessük arcunkba az arcunkat, akkor meg
olyanok leszünk, mint a múmiák,
vagy éljünk, beszéljünk vadakat vad arcainkkal,
vagy legyünk egyforma zöld arcúak, mint az íták.*

Ilyen döbönt, zöld arcú, ítés, földönkívüli tekintettel meredtem az új évezredbe, és ha döbbenetem valamelyest enyhült, hát talán a némi aggodalommal vegyes reménység okozta, hogy az athéni olimpiai évében, 2004 májusában beléptünk az Európai Unióba. Erről Ady Endre hangján írtam egy verset a Holmiba, ítélje meg az olvasó, a táncos vagy a temetési változat áll-e szívéhez közelebb?

Ady-apokrif az Unióról

*Gyümölcsfáink be el-öregedtek!
Csak férgese hull a fűbe.
Magyarországban nagy darazsak dúlnak.
Hamvas, ép barack nincs,
Csak cefrének való lett.*

*Forró, aszú nyárban be meg-okosodtunk!
Télen vagy tavaszon kellett volna nyesni:
Keveset, de dúsat hoznának az ágak,
S nem azon búsulnánk,
Hogy egykor milyen dúsak,
Milyen büszkék voltunk.*

*Májusra vigalom,
Vagy nagy temetés lesz.
Fogd a pántlikásat, kenyeres pajtásom.
Hadd legyen a kalap a kezünk ügyébe:
Hogy a temetésen legyen mit lógnunk,
Vagy ha mégis tánc lesz:
Legyen mit fölcsapnunk, legényest, magyarost
A fejünk tetejére.*

Titusz azután ugyanennek az évnek a végén, végre olimpiai évben, az érettségi 40. évfordulóján, egy téli napon mégis találkozott kenyeres pajtásaival, a volt széchenyis osztálytársakkal. Az athéni olimpia után történt ez, amiről a találkozón egy árva szót nem ejtettünk, pedig éppen a görög Takisz keveredett haza váratlanul Norvégiából, ahol körorvos lett a Sarkkörön túl. Nyolcan-tízen egykori gimis osztálytársak, immár tanárok nélkül, összejöttünk az Astoria szálló földszintjén. Ott volt Takisz finn felesége is, akivel angolul beszélt, bár talán csak némelyikünk kedvéért, akik értettünk angolul. Azóta se tudom, valójában milyen nyelven beszél egymás közt egy görög férfi meg egy finn nő, akik Norvégiában élnek? Ott volt Tóth Laci, a gimnáziumban végig korrepetált tanítványom, jó húsban. Mit mondjak, nehezen fértünk be ketten hazafelé a kispolszkiba... A találkozón persze főként Takisz tartott bennünket szóval, emelkedett volt a hangulat, bár Szalkai szokás szerint csak teázott, akkoriban már majdnem tíz éve én sem doppingoltam, csak Mándly vitte kissé túlzásba a Portorico rumokat. Kiderült, hogy milyen jól társalog angolul, és az is, számomra nem először, hogy az idegen nyelven való társalgás képessége nem a nyelvtani tudáson, hanem a svádán múlik. Kitárgyaltuk, mi minden nem történt meg abból, amit annak idején egymásnak ígértünk, majd elváltunk, anélkül, hogy újabb találkozót terveztünk volna.

2006 tele: Athén és Peking közt, semmi sport, irodalmi találkozó a Bajza utcában

A Titusz-regény továbbra is a fiókban lappang, de nagy nehezen megjelent második verseskönyvem, az Orpheusz Kiadónál. Ismét morogni kezdenek az olimpiai- és sporttémákra kiéhezett olvasók, bár kérdezhetném, akkor miért vetted kezedbe ezt az e-bookot, ahelyett, hogy a londoni olimpia eseményeit vagy valami jó focimeccset néznél a tévén? És ha irodalomhoz kanyarodunk is ismét, tessék csak figyelni: Csapody a könyvbemutató szövegében azért igenis a sportról, „szépliteratúrai extrémportok dulásáról” beszél. 2006. decemberi Naplóból idézek:

„Megvolt tegnap az Írószövetség Klubjában a Deák Laci Orpheusza által tíz-tizenkét évi késedelemmel végre kiadott második verseskötetem, az *Aranykor, ezüstkor, vackor* könyvbemutatója. Nem mondhatnám, hogy sikerült odacsődíteni a Szakmát, viszont ott volt népes családom majdnem teljes létszámban, pár régi jó barát, köztük Mattyasovszky Péter, a Kiscelli Múzeum ősz munkatársa, aki a nyáron majdnem meghalt egy ostoba biciklibalesetben, és akit „testi valójában” nem láttam sok-sok éve.

Sokat dolgoztunk pedig Deák Lacival a könyvbemutató előkészítésén. Szombat délután volt, igaz, ilyenkor nincs ott senki, aki máskor ott volna a Bajza utcai Írószövetségben, így nem bukkantak föl a más Orpheusz-bemutatókon szokásos, állandó arcok: Kalász Márton, a nagy bajban levő szövetség elnöke, se senki a költői szakosztálytól, még a folyton nyüzsgő Turczy Pista se, se a Kortársnak, se a Magyar Naplónak a házban dolgozó munkatársai. Ferenczi Laci se nézett be, földet söprő koszos fekete télikabátjában, pedig ő mindig ott ül a könyvtárban... (Ha ez a megjegyzés valaha eljutna Ferencziig, itt kérek tőle bocsánatot öltözködésének bírálatáért. Tudatom mindenkivel, hogy a francia irodalom (és a magyarból pl. Kölcsey tevékenységének) legjobb hazai szakértője az idei, 2012-es könyvhéten a legújabb párizsi divat szerinti friss, színes zakóban, jól vasaltan korzózott, tán az oldalán haladó két üde, ugyancsak franciásan elegáns hölgy társaságának köszönhetően.)

Az, hogy a bemutatót vállaló Csapody Miklós sem jött el, akit hagyományörzéstől kértem erre a szerepre, mert '86-os, a rendszerváltás után megszűnt Szépirodalmi Kiadó által kiadott első könyvemet ugyanitt, ugyanő mutatta be, így nem is volt meglepő. Így a méltatás fölolvassása is családilag intéződött. Mivel Cs. tréfás kedvében „Kedves Hallgatók!” megszólítással kezdte a méltatást, eszembe jutott, hogy hisz van nekem mikrofonengedéllyel rendelkező, bársonyos hangú gyermekem, a RádíoCafé egykori üdvöskéje, Márta lányom, és őt kértem meg a fölolvassásra. Így négyen ültünk ki az asztalhoz: jobbról Deák, mellette szerény személyem, Kútvölgyi Erzsébet és Tokai Márta.

Gáspár Gyuri barátom, akivel sok évet töltöttünk egy szobában a gonosz Tóth Dezső vezette Műv.Min. Irodalmi osztályán, és aki mostanában a Petőfi Irodalmi Múzeum hangtárában buzgólkodik, Deák mellett térdelt a földön, a magnót kezelve. Vörösmarty Mihály

jutott eszembe róla, akiről azt jegyezte föl naplójában egy kortárs, hogy a csitri Csajághy Laurával sorra került esküvőn „nehezen tevő a térdeplést Mihál”.

Bár minderről hiteles fényképek is készültek, leírom, a kezdő prózaíró napi gyakorlataként, a helyszínt. Az asztalon, ahol adventi koszorú is volt, Deák vagy két tucatot elhelyezett két kis formás stószban az Aranykorból, én kivettem még fölmutatás céljából, mert a Csapody-szöveg utalt rá, a '86-os *Ideiglenes emlékművek* egy nehezen megőrzött példányát, amit feleségemtől, Flórától kértem ez alkalomra kölcsön, az adventi koszorú közepébe pedig betámasztottam a kis réz Dávid-figurát, aki az *Aranykor, ezüstkor, vackor* címlapján szerepel Móser Zoli fotóin, Szürke Péter elrendezésében. Ennek is megtörtént alkalmas időben a felmutatása.

Ott volt még az asztalon, hogy személyes jelenlétüket pótolja, Melocco Miklós és Tandori Dezső levele. Meloccióval ugyancsak Kairóból származik a régi barátság. Alighogy megérkezett ösztöndíjasként, hogy az ó-egyiptomi szobrászatot tanulmányozza, fölvittem a Kheopsz piramis tetejére, ahol sokáig álltunk ketten, két nagy magyar (jó vicc! neki olasz, Titusznak amerikai apja van, de ezek megint más könyvekbe illő történetek). Később a múzeumban együtt csodálkoztunk azon, hogy a leghatalmasabb piramist építtető Kheopsznak van a legparányibb szobra, amit csak az ó-egyiptomi fáraókról valaha találtak: a majd 150 méter magas piramishoz képest mindössze jó, ha 5 centis kis elefántcsontszobor. Melocció nem láttam különben rajzolni vagy mintázni Kairóban. Jól megnézett mindent, majd már itthon csinált egy szobrot Abda mellé Radnótiról, ami kísértetiesen formázza – nem Kheopsz, hanem a dekadens ábrázatú Ekhnaton fáraót. Melocco levele máig megvan valahol, de ezt nem idézem, mert tetszett neki ugyan a Vackor könyv, de újabb költészetemet túlságosan szomorúnak ítélte.

Tandori levele, ráadásul rajzos! ugyancsak ott feküdt az asztalon, s a jobb embereknek a bevezető után büszkén mutogattam. Dezső bátyám szűkszavúan csak ennyit írt (érdekes, szinte Vas István húsz évvel korábbi levelének szavait ismételve): „Jó könyv! Orpheusz jó! Te jó vagy! Hála”.

Pár évvel később, mikor Tandori Dezső, akinek Meloccióval egyetemben semmi köze az olimpiákhoz, mert őt egyelőre nem-olimpiai sportágak: a gombfoci, a lóverseny és a hegyi kerékpár-

versenyek érdeklik, szóval mikor Dezső 70 éves lett, ezzel a verssel viszonzottam „háláját”:

Hála Tandorinak

*Hála azért, hogy „A puszta létiga szomorúsága” ellenében
(A létiga persze elütés, de ahogy tőle tanultuk: hagyjuk így)
sok éve már Tandorival élhetünk.*

*Élhet, aki öreg. A fiatalok csak a furcsa sapkás bácsival élnek.
Valahol olvastam, hogy a Tandori is viselte tarka sísapka
az egykori Csehszlovákia legfontosabb afrikai exportcikke volt.
(Az a sok afro-tandori ott a Kilimandzsáró lábainál!)*

*Hála, kb. 1967 óta, mikor a fiatal Voigt Vilmos
a Néprajz Tanszéken ránk nézett világoskék szemével
és magyarázni kezdett a talált tárgyak mibenlétéről.*

*Hála az 1982-es „Névelő növények” rajzért. Csak azt nem értem
azóta sem, Dezső, miért csak az „a” meg az „az”?
Mért hagyta ki a satírozással másolt levelek
közül a határozatlan névelőt, az „egy”-et?
Egy Dezső nincsen, csak a különféle Tandorik vannak? Azok az azok?*

Hála a Tradonikért is, ha van, aki érti, ezek miket jelentenek.

*Hála a Budai Vigadóban mondjuk 1996-ban
két egydecis pohár por mellett
(újabb elütés, de hagyjuk: porból lettünk, borrá leszünk)
elhangzott vígasztaló szavaidért. Maradjon a mi titkunk,
mik voltak azok az egy szavak pontosabban,*

mindenesetre

*hála azért, hogy
oly tapintatosan munkálkodtál a kuruc-labanc
irodalmi megbékélésen,
hogy még az én weimari
„Nieder mit Goethe!”-képeslapomat
se küldted vissza postafordultával,*

ellenben

*te magad írtál-rajzoltál pár év múltával elismerő szavakat
vackor kis kötetemről,
amiben pedig többek közt Arany Jánost pocskondiázom
„A PECSÁ-ba a Toldival!” szörnyű szavakkal.*

Ráadásul

*dögrováson is voltál éppen, és rosszul esett,
hogy születésnapodra nem tudtam tisztességesebb dolgot küldeni.*

*Másokkal együtt sokáig azt hittem botorul,
hogy az újítás puszta rombolásból áll, vagy falfirkákból
a monumentális művek talapzatán.
(Ezt meg Orbán Ottó hangján sikerült ideírnom,
aki bizonyára nem haragszik ezért az ő avangárd mennyországában.)*

*Piszokul ellene mentél Te is a klasszicitásnak.
Most mégis ez a Goethe-intézeti dolog a Három Hollónál?...
Szerencséd, hogy előre megvontad a februári Holmiban, Dezső
a semmitmondani és a mindentmondani közti
szomorru (sic!) létigaságot.*

*Hálásan üdvözöl Sashalomról egy régi tisztelőd,
aki irigyel békés verebeidért,
mert itt csak szarkák ricsajoznak.
Vagy kivételesen bocsássunk meg a harciasoknak is
így, Advent első hetében?*

*Különben jött a kertbe egy hatalmas, színes szalakóta is.
Most kezdem figyelni a viselkedését. Úgy látom rajta,
ő is pusziltat.”*

Ennyit a helyszínről. Miután a napok óta elérhetetlen Kútvölgyi Zsike teljes lelkesültségben, időben mégis megérkezett (csak én késtem kissé a váratlanul nagy Kerepesi úti dugó miatt – átkozott Stadionok!- tessék, a sport itt van megint), és Deák pár kedves bevezető szava után néhány verset felolvasott agyon-szamárfülezett munkapéldányából, Márta lányom Csapody méltatását olvasta föl, amiből ezúttal csak a sport-vonatkozású részeket idézem:

„ezt állítja Amélie Nothomb – ott vannak a békaolvasók, „akik odáig jutnak a szofisztikában, hogy úgy olvasnak, hogy nem olvasnak. Olyanok, mint a békaemberek: átússzák a könyveket, és minden leperreg róluk.”

Nos ennek a résznek különösen a teremben ülő Mátyás fiam, egykori ifjúsági Európa-bajnok tájékozási bűvárúszó örült igazán.

„Vackorevés könyvátúszással? De hát lehet-e bármiféle fényhez és zamathoz csapkodva eljutni? Nem, de igen, mert szépliteratúrai extrém sportok dúlása idején tán még ez is lehetséges. Csakhogy nem értelmes, nem is lenne méltó. Tényleg rövid itt a földön a többek közt olvasásra is kiszabott időnk, ezért inkább arra figyelmezzünk, amire az Arany Jánost idéző Tokai már húsz éve vágyik: „Bárcsak a lehetlent lehetne letetni!”

Ennek meg én örültem, és, bár a Titusz-regényt, melynek hosszas készülését Csapodynak is évtizedek óta tudomása van, ezúttal nem említette, volt szó a hosszas elemzésben azért a zuhanásról is:

„Jó, legyen hát vackor. Zuhanások, boldogságok, és a megmenekítő, ám keserves aprómunka: maga a költészet, és azért a szerző élete is, ahogy a könyvecske hátsó borítóján levő egyik mottó összegzi: „követtem mégiscsak a részem, / türtem belőle egy darabot.”

Idáig nyugodt volt a főleg bölcsődésekből, óvodásokból és alsó tagozatosokból – azaz unokáinkból – összetoborzott közönség, de mikor a második vers-menetben a komolyabb versek (*Bakszagú Jeremiások*, majd a *Mediterráneum* hosszabb részei) sorra kerültek, balra hátul és a szárnyas ajtóban kiscipők kopogásától kísért szaladgálás kezdődött. Kútvölgyi megküzdött a helyzettel, nem volt sértődés, én meg a legvégén, a szerzői utolsó szó jogán, a megfigyeltetett gyerekek vigasztalására és szórakoztatására előadtam, elmutogattam a Márta lányomtól még óvodás korában tanult mondókát, ami egyébként a kötetbe is majdnem belekerült:

*„Nincsen semmi,
Van valami,
Ami van, azt
El kell dugni”.*

Ezt háromszor elismételtük elől kitárt tenyérrel, majd hirtelen becsukott, és hátradugott öklökkel. Szerette és értette a nagyérdemű, és elfogadták, hogy ez a kis mondóka, meg hát az, ahogyan előadtam ezúttal is: egész költészetem mélyebb filozófiai összefoglalása. Sajnos se fiatal, se öreg nem tudja, ki lehet a szerző vagy hogy csak nem népköltészet-e ez a négy rövid, bölcs sor. Tudja-e tehát Magyarországon vagy az elcsatolt részeken bárki is, ki légyen a szerző? A választ a www.ahonapkonyve.hu levelezési rovatába kérjük.

Kútvölgyi szívesen vett részt a játékban, leült a szőnyegre a gyerekek közé, maga is óvodásként, így némiképp enyhítette azt – az elsősorban drága Flóra feleségemben gyülekező feszültséget – amit azzal okozott, hogy a versek után, sőt közben orcáimat két kezébe fogva páros csókokat adva dicsérte verseimet meg hát engemet. Én visszacsókoltam többször, úgyhogy nem csak a némelyik versben elhangzó csúnya szavak, dühök, keserőségek és szótorzítások, de emiatt is kezdett 18 éven felülieknek valóvá válni a könyvbemutató. Enyhítendő a helyzetet, a legkisebb fiú-unokával, a 4 éves Botival adattam át a földön térdeplő néninek a virágcsokrot.

Szép volt a csokor, meg hát drága is. K. Zsike örült neki. Márta is kapott egy szál rózsát a szép fölolvásásért.

Aztán akik addig még nem, azok tiszteletpéldányokat kaptak, de legjobban azon örvendtem, hogy volt *egy* résztvevő, aki *pénzért!!!* megvásárolt *egy darab* Aranykort, ez Jutka volt, (Gáspárné), az Akadémiai Könyvtár beszerzési főnöke, egy másik példányt Deák készletéből köszönetül ezért *ingyen* küldtem az MTA-könyvtárnak. Mellesleg, bár kimentette magát, a BME-OMIKK főigazgatója, az aranyos Fonyó Ilike már korábban kapott tiszteletpéldányt. Csak valaha Deák is elküldené már az OSzK-ba a köteles példányokat! – Addig is ravaszul gondoskodtam róla, hogy a most már az OSzK által gondozott Magyar Elektronikus Könyvtárban meglegyen az Aranykor szövege elektronikusan. Megvan. (<http://mek.oszk.hu/02900/02975/>) A MEK egyik férfidolgozója (akit figyelmessége okán először nőnek véltem) még egy ügyes mottót is föltett az elejére, a *Kis hajnali Kitsch*ből azt, hogy „*Hisz lehetnék költő is talán, / mert nem tudom, hogy végül mi vagyok. / Fullajtár egy goromba úrnak oldalán, / ki teljesíthetetlen megbízást adott.*”

Szóval voltak könyvtárosok, bár az egykori minisztériumi főkönyvtáros és kisebbségkutató Cholnoky barátom (mint Szalkai meg én, ő is egykori Széchenyi-gimnazista) nem tudott eljönni, és, hogy azért a sporthoz így végre ismét visszakanyarodjunk, ott volt még egy sí- és teniszbajnok testnevelő tanár, Török tanár úr a Közgázról, feleségével, Nellivel, aki Flóra kolléganője, szobatársa volt évekig, a Műegyetem gazdasági karán.

Mellesleg, illetve hát szívszorító módon egyáltalán nem úgy, a *Hála Tandorinak* a következő, immár félig verses, félig prózás Orpheusz-kötetem záró verse lett. A kötetnek – hogy azért arabista múltamat meg ne tagadjam egészen – a Korán-fordító Simon Róbert írta föl kérésemre a kéziratára ékes görög betűkkel: ἁπαξ λεγόμενα, *Hapax legómena* (Egyszeri olvasatok – a verstől a próza felé). Mi lett azonban ennek is a sorsa? Egy NKA könyvkiadási pályázat mellékleteként két okos-tojások, Deákkal *egyetlen* példányban kiadói szerződést készítettünk, aminek, ahogy a Deák Laci asztalán sokáig heverő kéziratnak is, csak hült helye maradt a szegény Laci váratlan, 2009. decemberi halála után, mikor az Orpheuszt először az immár nem Párizsi, hanem budapesti Magyar Műhely, majd egy évi vajúdás után ismét az Írószövetség vette át.

– Maga ugye a tagunk? – kérdezte tőlem a szövetség titkára, Erős Kinga, mikor e fordulatról tudomást szereztem, és az Orpheusszal még Deák idejében kötött szerződésről meg a kéziratom sorsáról érdeklődtem. – Nem – válaszoltam, mert ugyan éppúgy sokat jártam ebbe a szervezetbe is, akárcsak hajdanán a KISZ-be, közügyeket intézni, de a Magyar Írószövetségnek nem volt Ada nénije, aki a belépésre hosszú életem újabb gentlemen's agreementjével valaha is komolyan biztatott volna. Erre az Erős hölgy néhány nap múltán kedvesen visszahívott, és közölte, hogy sem a szerződésnek, sem kéziratomnak nyomát sem találja.

Így azóta is kültagként járok a Bajza utcába. Mi köze mindennek a sporthoz? Talán Simon Róbertet kellene megkérdezni erőnlétről és kitartásról, ami a Korán-fordításhoz szükséges, hisz ámulattal figyeltem – ismét a Stadionok közelében vagyunk egy vacak kis zuglói legénylakásban –, amint Robi erős, de meggörbedt derekát kinyújtóztatva föláll a hatalmas, kockás ívpapírra bolhabetűkkel rótt fordításának és kommentárjainak kézírata mellől, és kézi súlyzókkal tornázni kezd,

majd meglepett tekintetemet látva előbb görögül, majd kedvemért magyarul is ezt idézi Szókratésztől: „*A férfinak nincs joga a fizikai edzés terén amatőrnek lennie. Szégyen számára anélkül megöregedni, hogy látta volna azt a szépséget és erőt, amire a teste képes.*”

2008, pekingi olimpia, és találkozó a Stexben.

Ahhoz, hogy a pekingi olimpia eseményeit végignézzem, immár nem kellett Schuszter Oszihoz gyalogolnom a Lujza utcába, ahogyan ennek a kis írásnak a legelején a római olimpia idején: idehaza néztem, színes készüléken, vagy a sokgyerekes Neumann családnál Árpád-földön, immár plazma-televízión.

Körülbelül ennyire is emlékszem csak belőle: a megnyitó és a záróünnepség órákig tartó, fantasztikus látványsorozatára. Pedig azért a háttérben, szinte fekete-fehérben ott voltak a sportolók is, köztük a mieink is, bár szinte csak a vízben: sokadszor a vízilabda csapat, meg a kajak-kenusok.

A 2008-as évnek számomra a pekingi olimpiánál fontosabb eseménye, hogy Mándly Mucus javaslatára, a nyomdász Tóth Sanyival szövetkezve, aki akkor még kitűnő egészségnek örvendett, összehoztunk egy találkozót a Körút és a Baross utca sarkán álló „Stex”-ben. (Lám, ez a találkozó is a *steks*re volt alapozva, akárcsak mind az újabb olimpiák.)

Megőrződött ebből az időből egy e-mailem Sanyihoz:

„Tegnap váratlanul (vagy nem is annyira, mert telihold van, fölpörögnek az érzékeny lelkek) fölhívott Mándly Péter, és a hosszú beszélgetés után elhatároztuk, hogy amint Te is szorgalmaztad, még idén megpróbálunk összehozni egy 44. érettségi találkozót. Olimpiai év is van, és Péter szerint azért is jó lenne összejönni, mert sokan mostanában lettek/lettiünk nyugdíjasok. Hát jó, vágjunk bele, ahogy Te is szorgalmaztad az utóbbi napokban váltott e-mailjeinkben.

Mi ugyebár, iwiw-ezők, meg aránylag rendszeres telefonálók, ha személyesen ritkán vagy alig is találkozunk, megtaláltuk, illetve el se veszítettük Szalkait, Takiszt, Téged, engem, az iwiw-en meglett Ökrös, Szlivka, Billibók és Zsigmond Csaba, aki csak egy évig járt velünk. Ennek a csapatnak a buzdítását vállaltam én.

Mándly vállalta, hogy beszél azokkal, akik a föntieken kívül ott voltak pár éve az Astoriában, vagy akiknek még tudja az elérhetőségét: Révhegyi, Moldoványi, Gróz, Tóth Laci, talán Kutak.

Ez már a 26 embernek több mint a fele, ha jól számolom, 14.

Jó lenne megkeresni a többieket is, már akit lehet, hisz Benda és Nagy Attila ugyebár meghalt, Lázár és Medveczky végképp külföldön. Nagyiványinak a feleségét találtam meg az iwiw-en, de végül nem válaszoltak, hogy "a Genyó"-val mi lehet mostanában, és akar-e találkozni velünk.

Szépligetiről, Zavadilról, Marafkóról, Bánkutiról, és kik voltak még? Mezei, Sziráki, Letava? semmi hír.

Időpont valamikor november második, december első felében.

Helyszínként én az Astoria Kávéházat ajánlottam, mint legutóbb, Te, Sanyi viszont mondod azt az ismerős körúti éttermet. Ebben az ügyben még végezzünk közvélemény-kutatást."

Össze is jött aztán ez a találkozó a Stexben. Tanárokat végül nem hívtunk meg, ezúttal hölgyek sem voltak, bár Tóth Laci, a gelkás hiányolta a bizonyára még jó egészségnek örvendő egykori német-tanárnőt, akihez annak idején bár egyoldalú, de erős érzelmi szálak fűzték. Maradtunk hát egymás közt fiúk, úgy tízen ezen a találkozón. Takisz ezúttal nem volt itthon, viszont eljött az astoriásokon kívül a már az e-mailben is emlegetett Zsigmond Csaba, meg Billibók, mindketten sportosan, igen jó erőben. Medveczkyről, a Vicsóról továbbra sem lehetett tudni semmit, elsoroltunk halottainkat, a gimiben még olyan szívósnak látszó Bédát, a kevés beszédű, de mindig mosolygós Nagy Attilát. Mért az erősek és a kedvesek halnak meg legelőször?

Tóth Sanyi és Mándly ezen a találkozón sokat panaszkodott ugyan, a Mucus a bénává görbült ujjait mutogatta, ami neki, a mesterfodrásznak a teljes szakmai csődöt jelenti, Sanyi meg a tüdejét fájlalta, nem csoda, akkor még lehetett éttermekben bagózni, egyik cigit szívta a másik után. A legsportosabbnak az Ökrös Szilveszter mutatkozott közülünk. A kicsi ember csupa izom hatvankét éves korára is, nem csoda, hogy a MiniStallone nick-nevet használja levelezéskor. (Nem mintha Stallone óriás lenne, csak a filmvászon csalóka.) No, elég sportos volt rajta meg Zsigmondon és Billibókon kívül még a Moldoványi is. Csaba elmondta, hogy hosszú idő után megint vásárolt egy szkiffet, Artúr pedig, hogy ő a vörösboros pohár rendszeres emelgetésével őrzi a jó egészségét. Billibók mosolyogva, de eléggé hallgatagon ült, erről sem nyilatkozott.

Az utóbbi években jókora sörhasat eresztett Tóth Laci az utliban látta a szellemi és testi frissesség biztosítékát, és meg is egyeztek Tóth Sanyival és Mándlyval, hogy ezentúl rendszeresen el fognak járni Lacihoz ultizni. És épp e két vidám ajánlkozó nincs már közöttünk... Mondtam is Tóth Lacinak a múltkor, mikor összefutottunk a sashalmi piacon, nehogy egy következő érettségi találkozón ultizni hívjon bárkit is, mert egy-két éven belül biztosan meghal az illető. Tanítsa inkább pókerezeni az embereket, mint Meszéna Miki Korda Györgyöt annak idején.

Mert sajnós Tóth Sanyi, aki mindig a tüdejére és nehéz légzésére panaszkodott, egy vagy két év múlva hirtelen hasnyálmirigyrákot kapott, ami egy fél éven belül sírba vitte a drága embert. Ha ezt is találkozásnak lehet nevezni, ugyanebből a csapatból, meg páran még a volt általános iskolai osztályból, ott is voltunk a temetésén a két iskola közt félúton, mindegyiktől alig néhány száz méternyire levő Rezső téri templom urnafolyosóján...

Hogy Mándly Mucussal mi lett, s hogy sorsa hogyan kapcsolódik jelképesen az én megíratlan Titusz-regényemhez, azt egy következő fejezetből megtudhatja, aki még nem szomorkodott volna eddig is eleget.

2012, London, és egy tragikus előzmény

2012-t írunk, napokon belül megkezdődik a londoni olimpia. Jókora csapattal utazunk. Érdekessége ennek az olimpiának, hogy – ha már Mohammed Ali emlegetésével kezdtük ezt az olimpiai diavetítést – itt fog először magyar színekben arab nevű versenyző fellépni: a kitűnő vívónő, Mohammed Aida. És hát nem Cassius Clay volt az első abban sem, hogy római hangzású nevét megarabosította. Germanus Gyula arabistánk – akinek utolsó utazásait az arab országok akadémiáin tartandó előadásaira Tituszunk menedzselte a KKI-ban – sokáig ugyan Julius Germanus néven publikálta idegen nyelven megjelent cikkeit, ám élete végére Abdel Karím Germanusszá lett, s ezen a néven állítottak arab betűs sírkövet emlékezetére a Farkasréti temetőben. Mivel a sport (és gyakran az irodalom is) az elsőbbségekről szól, csupa Kraftausdruck, és versengés, ebben a muzulmán névhasználatban még Abdel Karím Germanust is lepipálta egy 1913-ban Kolozsvárt, tehát

akkor még Magyarországon született magyar-török-egyiptomi sportoló: Széfeddin Sefket Tibor, aki nemcsak a Kalotaszegi Madonna című 1943-as film forgatókönyvét írta, de immár teljesen muzulmán néven, Seifeddin Shewket beyként aztán számtalan libanoni és egyiptomi filmet forgatott a XX. század '50-es és '60-as éveiben. A mai Cluj/Kolozsvár fiatal magyar értelmisége még egy filmklubot is fenntart a Bulgakov Kávéházban Széfeddin Sefket Filmklub néven. Seifeddin béget volt szerencsém személyesen is megismerni a KKI-ban a hetvenes évek végén. Csak most, majd 40 év után jövök rá, hogy az akkor általunk, KKI-s arabisták és a magyar és közel-keleti film-történetben egyaránt járatlan főnökeink által hóbortos futóbolondnak ítélt ember személyében micsoda legendás figurát kergettünk el, löktünk le javaslati ormáról, s hogy bukott hanyatt a jó török várívó, igaz, ezúttal lófarkas zászló helyett csak pár koprodukciós filmforgatási javaslatot szorongatva kezében, a KKI, a magyar kultúra e bevehetetlen várának ormairól.

És ha már az első, második és harmadik helyezéseknél tartunk: nem ez lesz az első londoni olimpia, hanem már a harmadik. A második ugyebár Papp Laci 1948-as olimpiája volt, és annak nem ismerem irodalmi vagy művészeti vonatkozásait, ám ugyancsak a már említett kitűnő Pinczési Lászlónak köszönhetem, hogy megtudtam, miként támogatta célba az első, 1908-as londoni olimpián az író, Sir Conan Doyle az olasz maratoni futót. Az olaszt természetesen diszkvalifikálták, Sherlock Holmes írója azonban azóta is halhatatlan.

És valami kis halhatatlanság talán jut Mándly Péternek is az egyszer, talán majd a mégis megvalósuló budapesti olimpia idejére elkészülő Titusz-regényemben. Addig álljon itt emlékezetére, de az egész széchenyis osztály, és az utóbbi ötven év olimpiái emlékezetére is ez a búcsúztató, amit a Baross utcai Stex kávéháztól nem messze, a Bródy Sándor utca egy kis alagsori kápolnájában, bár a zsebemben volt, végül *nem olvastam fel* Mucus gyászmiséjén, ahol rajtam kívül az egykori osztályból csak Révhegyi volt jelen. Péter gyerekeinek azonban átadtam e szöveg korábbi változatát, és mindketten hozzájárultak ahhoz, hogy akár nyilvánosságra is hozhatom.

„Kérem, hagyjanak meghalni!”

Mert lett – hogy megíratlan regényemnek és ennek a kis olimpiai visszaemlékezésemnek szálai így fonódjanak végképpen össze – 2011 nyarán, mintegy a 2012-es londoni olimpiára készülve, lett saját Dugovics Titusza egykori Széchenyi Gimis osztályunknak: a Mucus, azaz a Mándly Péter személyében.

Hogy éppen ebből a gimnazista korában olyan konszolidált külsejű, jobb családból jött, rendesen öltözködő, sőt becenevéből (csúfnevéből?), a Mucusból is sejthetően kissé lányosan gigerlis fiúból lesz majd az önmaga törökjét lerántó hős, öngyilkos Titusz, azt senki sem gondolhatta, jósolta volna előre. De hát ilyen talányos ez a balkáni történelem, ilyen keservesen, előre jósolhatatlanul, mégis ilyen feltartóztathatatlanul nyomulnak benne hadak, sodródnak a hadak arctalan tömegeiben az olyanok, akikből majd Tituszok lesznek.

Először azonban mesterfodrász lett a kis Mándly, ahogyan az apja is ebben a szakmában szorgoskodott még akkoriban. Voltak ilyen kitörési pontok az ezerkilencszázhatvanas-hetvenes évek Bizánci Birodalmának – mikorra a császári udvartartás Konstantinápolyból már Moszkvába költözött – ebben a távoli vilajetjében, Budapesten.

Nem sokat találkoztunk az évtizedek során, bár rémlik, hogy az első, tízéves érettségi találkozót mintha még épp pont a Mucus hozta volna össze ezek szerint 1974-ben, vagy egy-két évvel azután, vagy 15 évest ’79-ben? az akkori Szabadság (mára Hungária Nagyszálló, sőt – milyen birodalmi utalások lehetnek ezek? – Best Western Hotel Hungaria,) éttermében, ahol ő gyakorlatilag otthon volt, mert sztár-fodrásza lett addigra e Baross tér és Rákóczi út (hogy Rottenbiller utcát mégse mondjak) sarkán álló, böhom nagy szálloda fodrászatának.

Mért tízéves találkozó?, mikor szép rondírásos betűkkel oda volt pingálva a tablónk tetejére: mi, akik ’64-ben a tokiói olimpia évében érettségiztünk, „Találkozunk minden olimpiai évben.”? Mindegy, így volt, és Mándly ezt az általa szervezett első érettségi találkozót még tavalyelőtt is emlegette. Hogyne! Ez hazai meccs volt a számára. Csak átsétált az előkelően berendezett földszinti fodrászatból az ugyancsak

előkelően berendezett éttermi részbe (ahol máig Melocco barátom pohos és gunyoros Bacchusa áll, amit melleleg Kerényi József Tamás egykori kecskeméti főépítészről, és később műegyetemi tanárról mintázott nem sokkal az abdai Radnóti-szobor után. Mert Miklós Egyiptomban és másutt a görög-római szobrászatot is alaposan tanulmányozta.

Csak Szalkai Isti szűkszavú beszámolójából tudom, hogy a Szabadság Szállóban jelen volt Madasné tanárnőnk, akkor már nyugdíjas, addigra már megöszült, ám továbbra is dús, fél-rövid hajkoronájával, amivel Mucus „tudott volna valamit kezdeni” ha nem is olimpiákon, de nemzetközi fodrászversenyeken, melyeknek sikeres résztvevője volt ezekben az években. Vajon mi lett Mándly Péter dicsőségalbumával, ahol e versenyek képei meg a Péter győzelmeiről készült újságcikk-kivágatok sorra be voltak ragasztva? Az album fotóinak tanúsága szerint ezekben az években alakította ki Mándly magának is azt a jó hosszúra hagyott, művészien laza „sérót”, amelyet még harminc, sőt majdnem negyven évvel ezután is olyan művészien lobogtatott, bármennyire meg is ritkult az „alapanyaga”?

„Rémlik egy érettségi találkozó a nyolcvanas évekből is, nyilván az elejéből, mindenesetre 89 előtről, a sulitól pár lépésnyire, az egykori munkásszállóból már akkor szintén szállodává alakított miben is, talán Sylvánusban? – nem, az Visegrádon van, hanem Platánusban. Ha olimpiai év volt ez mégis, akkor nem az 1984-es csonka Los Angeles-i, hanem nyilván a 88-as moszkvai olimpia éve?” – írtam Mándly végül a zsebemben maradt, és föl nem olvasott nekrológiájában, míg aztán a napokban megint a memória-bajnok Szalkai Isti föl nem világosított, hogy ez a találkozó bizony jó tíz évvel később, immár a '90-es évek végén volt.

Jó öt évig semmi se történt aztán, illetve örült események sodortak bennünket, csak épp nem találkoztunk, míg valamikor már az új évezred elején, tán 2004-ben? Az athéni olimpia után – amiről különös módon a találkozóon egy árva szót nem ejtettünk – egyszer a görög Takisz hazakeveredett Norvégiából, ahol körorvos lett a Sarkkörön túl, és ebből az alkalomból nyolcan-tízen egykori gimis osztálytársak, immár tanárok nélkül, összejöttek az Astoria szálló földszintjén. Örület ez a pesti szokás is, hogy szállodákba megy az ember, ahelyett, hogy lakásokban vagy réteken találkoznánk egymással, na mindegy.

Itt Mándlyn, utólag értelmezve a dolgokat, már látszottak jelei annak, hogy törökverőnek készül. Kissé viseltes ruhákban jött el, csak a dumája volt a régi, és a lendület, ahogy a Portorico rumokat, amelyeket az Astoriában teába vagy kávé *mellé* illene inni, ő teák és kávék nélkül döntögette magába. Vicceket mesélt, sztorizott, nem panaszkodott.

Mándly, azaz „a Mucus” első panaszait a Stexben hallottam, mikor, talán 2008-ban, ami megint olimpiai év volt történetesen, a pekingi olimpia éve, végre nem szállodában, hanem egy étteremben találkoztunk, még kevesebben, mindenesetre Takisz nélkül, aki akkoriban ment nyugdíjba, és költözött visszább a Sarkkörtől, egészen Stockholmig. Erre a találkozóra az én régóta készülő Titusz-regényem annyiban vetítette előre az árnyékát, hogy itt osztogattam 2006-os, nagy nehezen megjelent Vackor verseskötetemet, amelyben pár tételben, egyelőre versben, Titusz, mint alteregóm, már előmutatkozott. Persze, hogy így volt, nemigen érdekelt senkit a volt gimis osztálytársak közül. Soha egyikük sem tért vissza arra, hogy a kötetbe akár belenézett volna (na jó, az egy Szalkai kivételével, aki viszont már 2006-ban kapott belőle, mert eljött a könyvbemutatóra), sőt volt olyan, hadd írom ide büntetésül nevét, a Moldoványi Artúr, aki egyenesen ott felejtette a Stex asztalán a neki dedikált példányt, és ezért azóta se kért tőlem bocsánatot. Mivel Moldoványi valahol Budán, a Mándly közelében lakott, és eléggé jóban is voltak Mucussal, elvittem hozzá a Moldoványinak dedikált példányt, hogy majd adja oda neki. Péter a saját dedikált példánya mellé helyezte Moldoványiét az egykori konyha benyílójában kialakított fodrászműhelye könyvespolcára. Jó volna tudni, hogy a halálát követő lakásfelosztás során hova került ez a két példány dedikált Vackor? Lehet, hogy antikváriumban végezték ők is, mint meglepetésemre a még élő Simon Róbertnek dedikált példány, amit egy netes antikváriumi kínálatból drága pénzen vissza is vásároltam. Csak sejtem, hogy akkor kerülhetett az antikváriumba, mikor az egész világ egykor legszebb, derékig érő hajzatával rendelkező indológusa (hogy tetszett volna a mesterfodrász Mándlynak az az „alapanyag”!), Robi sokadik felesége, Puskás Ildikó is meghalt, alig hatvanegynehány évesen, és az ő egykori lakásával együtt a Robiével részben közös könyvtárát felszámolták...

Mucussal, aki a Stexben szakadtan, szomorúan és talán egyetlen pohár vörösbor mellett ülte végig az estét, elég hosszasan beszélgettem, akkor mondta el, mutatta is, hogy megbénultak a mesterfodrász ujjai. Igyekeztem vigasztalni, és mivel bizonygatta, hogy otthon azért még dolgozik, és maszek kuncsaftokat fogad, pár héttel később elvittem hozzá a feleségemet, hogy mesterfodrászolja meg. A teljes napot, amit ezzel töltöttünk, legjobb, ha fel sem idézem. Valaha komplett lakásának csak a hallját lakta, hideg volt az is a téli napon, az utcai nagyszobát nem tudta kifűteni. A frizura különben jó lett, még működött a mesterfodrászi ösztön, csak épp nem volt már sem megfelelő anyag, se rendes ollók, és bizony gyanúsan szürkének tűntek a nedves, gyűrött törülközők is. Mintha vittünk volna magunkkal vodkát mi is; volt Mucusnál is még egy kétdekás, estére így Péter elázott, ám addig előadta teljes műsorát, angol és német viccek, hadova, sztorik a régi szép időkből, udvarlás a szépasszony feleségnek, és sok-sok cigaretta, melyeknek füstjétől a kuncsaft egyre kevésbé kezdte jól érezni magát.

Ennyi szomorú tapasztalat birtokában havi, kéthavi rendszerességgel hívogattam Mucust, bár újabb hajfestésre, hajszobrászatra már nem vállalkozott a nejem, csak invitáltuk Pétert kedvesen, hogy jöjjön el mihozzánk dumcsizni vagy egyszerűen egy jó ebédre. Sohase jött ki hozzánk, még akkor sem, mikor idén tavasztól már, 65. évét betöltve ingyen utazhatott volna. Utoljára Szalkai Isti osztálytársunk évente-kétévente megtartott fotókiállítására invitáltam, oda simán kiugorhatott volna a HÉV-vel: a Margit-hídtól, ahol lakott, csak négy-öt megálló a Rómaiig. Nem jött, mint ahogy Révhegyi osztálytársunknak tett ígérete ellenére nem jelent meg Tóth Sanyi osztálytársunk 2010 őszi temetésén sem. Révhegyi akkor mondta el talán, hogy régi barátként, és mint hozzá közel lakó, többször is kereste, ezt-azt vitt neki, de volt, hogy be se tudott jutni hozzá. Nekem úgy március táján, mikor utoljára beszéltem vele, megnyugodva, hogy vonalas telefonja és mobilja is működik, elpanaszolta, hogy eladják a feje fölül a lakást, de úgy vettem ki a szavaiból, hogy azért még továbbra is lakhat benne. Nem mondta el, hogy mennyire kilátástalan helyzetbe került.

Aztán még nem a londoni, 2012-es olimpia következett, hanem 2011 nyarának közepén egy üzenet az iwiw-en Mucus fiától: „Édesapám meghalt, búcsúztatása ekkor és ekkor, itt és itt.” Gyomorra, szívre, hirtelen jött tüdőrákra, minden egyébre gyanakodtunk, és csak a gyázmisén derült ki, hogy Mucus – öngyilkos lett. Én épp azokban

a napokban kezdtem a regényt, egy Dugovics Tituszról, a sohasem létezett hősről szóló megíratlan regényem regényét végső formába önteni. Titusznak eddig is sok neve és arca volt az évtizedek során szaporodó, kusza vázlatokban, volt olyan arca is, mint az enyém. Most ezekre az arcokra rákopírozódik a Mándly Péter egykori osztálytársunk arca is.

Titusz sokféle sors-lehetőségére, kudarcára? sikerére? ez a viszonylagos győzelem különös visszhang, csattanó, nem tudom, hogyan értsem. A Mucusé, aki nem búcsúzott senkitől, csak beletett egy papírdarabot a zsebébe ezekkel a szavakkal: „Kérem, hagyjanak meghalni!”, majd a maga nándorfehérvári ütközetét ezzel a mesterfodrászhoz illő eleganciával befejezve, torkon ragadta törökjét: saját magát, és elrugaszkodott egy budai társasház negyedik emeletének Nyebojsza-tornyáról.

Azért egy emlékérem, vagy részvételi igazolás kijárna Mucusnak a londoni olimpia szervezőitől, halála egyéves évfordulóján. Férfi egyéni, illetve ha a vonakodó törököt is beleszámítjuk, férfi páros toronyugrásból.

2014-re tervezett 50. érettségi találkozásnk

Idén, a londoni olimpia évében, hacsak Mándly halálának egyéves évfordulójáról közösen meg nem emlékezünk, megint nem lesz érettségi találkozó, mivel a Kanadában élő Lázár Imre osztálytársunk kategorikusan kijelentette, hogy ő bizony sem idén, a londoni olimpia évében, sem pedig a 2016-os riói olimpia évében nem tud Kanadából Magyarországra jönni, ehelyett azt kérte, hogy a kedvéért 2014-ben rendezzünk egy találkozót, amikor biztosan hazalátogat. Ezt többünk nevében, akikkel Imi azóta szintén e-mailezgetni kezdett, meg is ígértem neki.

Így hát megint nem olimpiai évben lesz meg a következő érettségi találkozásnk. Igaz, mivel ahogyan kezdtem, 1964-ben érettségiztünk, az már az 50. érettségi évfordulója lesz ennek az olimpiai részvételi szintet ennyi idő alatt csak egyetlen egyszer teljesítő, mondhatnám az olimpiákra méltatlan egykori széchenyis fiúosztálynak.

2020-ra olimpiát Budapestre!

Az olimpiai mozgalom és az érettségi találkozók sora tehát folytatódik. Titusz, az örök reménykedő még nem adta fel azt a reményét sem, hogy egyszer talán itt Sashalmon, a Rákos patak partján épül meg a budapesti olimpia olimpiai faluja, ahogy ez a néhány éve indult „Olimpiát Budapestre 2020-ra!” – mozgalom szép és ambiciózus terveiben egyik lehetőségként szerepel. És érdekes, anyagot, adatokat keresgélve, stílszerűen a Neten, ehhez az e-bookhoz, csak most tudtam meg, hogy már 1928-ra is készültek tervek egy Budapesten rendezendő olimpiára, amit azonban végül Amszterdamban rendeztek meg. Amszterdamban még szellemi olimpia is volt, itt nyert aranyérmet Mező Ferenc, akinek olimpia-történeti művei kaphatók még az antikváriumokban, de sajnos nem ápoljuk eléggé munkásságának emlékét. Hogy nőolvasóim szívét melengessem, és szerezzek egy jó pontot ezen a téren is: ezen az olimpián szerepeltek először a férfiak mellett hölgyversenyzők is.

Csak remélni lehet, hogy egy újabb budapesti olimpiával, aminek 2020-ban én már nem látom valószínűségét, azért száz évet, 2028-ig talán mégsem kell várunk. Ha gimnáziumi osztályunk hanyagul is viselkedett olimpiai években rendezendő találkozóit illetően, országunk talán végre rendezhet saját olimpiát, hisz, ahogy a mozgalom statisztikai adatokkal felhívja rá a figyelmet: „a nyári olimpiákon szerzett 160 aranyéremmel, és az ezen olimpiákon szerzett 463 összes éremmel Magyarország a legeredményesebb olyan nemzet, amely még nem rendezett olimpiát.”

2028-ban a sashalmi tribünökre kitolják még talán némelyikünket ápolóink. Én ott majd a néhány utolsó túlélő széchenyis osztálytársnak az addigra talán mégis elkészülő Titusz-regény dedikált példányait osztogatom. E példányokat azonban vagy otffelejtik a vének a lelátókon, vagy a hatalmas gólörömben, újabb és újabb magyar aranyérmek okozta eufóriában föltápászkodva tolószékeikből, más nem lévén a kezük ügyében, ezeket a dedikált példányokat hajigálják majd be a küzdőterre. Ha majd mégis véletlenül beléjük olvasnak, a török és dél-szláv olimpikonoknak lesz okuk a bosszankodásra és sértődésre, a görögök viszont ujjongásba kezdenek, meglátva benne

azt, hogy *ἅπαξ λεγόμενα*, bármit is jelentsen ez a két szó az ókori olimpiák nyelvén. Talán azt, hogy egyszer élünk, de ahelyett, hogy sportolnánk, túl sokat olvasunk...
